Дзяржаўная ўстанова адукацыі
“Валмянскі вучэбна-педагагічны комплекс
дзіцячы сад – базавая школа”
Дзяржынскага раёна Мінскай вобласці

АДКРЫТЫ ДЫСТАНЦЫЙНЫ КУЛЬТУРНА-АСВЕТНІЦКІ МАРАФОН
«ЧАС ВЫМЯРАЕЦЦА ПАМЯЦЦЮ»

Намінацыя “Гістарычны хранограф”

ДАСЛЕДЧАЯ РАБОТА

“Касцёл Святога Яна в.Волма і яго роля ў жыцці вёскі, духоўна-маральным выхаванні падрастаючага пакалення”

Аўтар работы:

Рубанік Наталля Уладзіміраўна, настаўнік беларускай мовы і літаратуры дзяржаўнай установы адукацыі «Валмянскі ВПК ДС - БШ» Дзяржынскага раёна Мінскай вобласці

Аг.Волма, 2022

ЗМЕСТ

Уводзіны 3

ГЛАВА 1. Гісторыя храма ў вёсцы Волма 5

ГЛАВА 2. Значэнне валмянскага храма ў жыцці вёскі 12

ГЛАВА 3. Вывучэнне меркавання аб ведах гісторыі храма і яго значэння ў сучасным жыцці вёскі, духоўна-маральным выхаванні падрастаючага пакалення 16

Заключэнне 20

Спіс выкарыстаных крыніц 21

Дадаткі 22

УВОДЗІНЫ

Гісторыя свайго народа, сваёй краіны заўсёды хвалявала розумы людзей. Кожнае новае пакаленне прыносіць нешта сваё ў развіццё грамадства, краіны. У сваёй працы я правяла даследаванне актуальнай, на мой погляд, тэмы. Вывучэнне дадзенай тэмы прадыктавана не толькі асабістай, але і грамадскай патрэбай аднавіць страчаныя старонкі духоўнай спадчыны вёскі, роднага краю. Без мінулага няма будучыні. Вывучыўшы мноства крыніц, я прыйшла да высновы, што для адраджэння духоўнасці падрастаючага пакалення неабходна, каб дзеці лепш ведалі гісторыю свайго народа. Павага да помнікаў даўніны, беражлівыя адносіны да веры сваіх продкаў - адзін з бакоў маральнай характарыстыкі чалавека. Яна дазваляе маладому пакаленню адчуваць сябе спадчыннікам мінулага і ўсведамляць сваю адказнасць перад будучыняй. Для нас захавалі продкі многае, і важна гэтую нітку не абарваць, працягнуўшы яе ў будучыню. А менавіта перад намі стаіць задача іх аднаўлення.

Тэма даследчай работы: "Касцёл Святога Яна в.Волма і яго роля ў жыцці вёскі, духоўна-маральным выхаванні падрастаючага пакалення".

Мэта работы: атрыманне гістарычных звестак аб мінулым Валмянскага храма, вызначэнне яго ролі ў жыцці вёскі і ў духоўна-маральным выхаванні падрастаючага пакалення.

Для дасягнення гэтай мэты паставіла **задачы:**

разгледзець літаратуру, навуковыя і дакументальныя крыніцы па дадзенаму пытанню;

адшукаць дакументальныя звесткі аб храме ў вёсцы, вывучыць храналогію падзей, звязаных з яго гісторыяй;

высветліць значэнне храма ў розныя гістарычныя перыяды;

прааналізаваць, якое духоўна-маральнае значэнне мае храм для сучасных жыхароў вёскі.

Праблема даследавання: роля храма ў жыцці вёскі.

У ходзе даследчай работы я рашыла праверыць **гіпотэзу**: храм заўсёды з'яўляўся духоўным, маральным, сацыяльным і культурным цэнтрам вёскі, і яго дзейнасць садзейнічае павышэнню ўзроўню маральнага выхавання моладзі.

Пры вывучэнні дадзенай тэмы мною былі выкарыстаны розныя **метады даследавання:** тэарэтычны аналіз і абагульненне навуковай літаратуры, дакументаў архіваў і фондаў музеяў, фотадакументаў; бібліяграфічны аналіз літаратуры і матэрыялаў сеткі Internet; інтэрв'юіраванне пробашча касцёла Святога Яна; сацыялагічнае апытанне вучняў, педагогаў, жыхароў вёскі пра стаўленне да храма і адраджэнне духоўнасці; аналіз і сінтэз атрыманай інфармацыі.

Навізна работы ў тым, што хоць у разнастайных даследаваннях былі звесткі пра храм у вёсцы Волма, аднак падрабязнага вывучэння гісторыі храма, аналізу і сінтэзу, абагульнення інфармацыі не рабілася. Упершыню адбываўся пошук уяўленняў аб духоўным патэнцыяле нашай вёскі, духоўна-маральным значэнні храма для сучасных жыхароў вёскі і падрастаючага пакалення.

Выявіўшы праблему і вывучыўшы адпаведную літаратуру, я прыйшла да высновы, што дадзеная тэма **актуальная** ў нашы дні, так як цікавасць да духоўнай, гістарычнай спадчыны - ёсць найважнейшая ўмова паспяховага развіцця Беларусі. Цікавасць да гісторыі малой Радзімы спрыяе ўмацаванню любові да краіны. Чалавек, які ведае свае карані, вырасце сапраўдным чалавекам. Чалавекам, які ў будучыні стане адказным за магутнасць сваёй краіны, за захаванне яе матэрыяльных і духоўных багаццяў.

Аб'ект даследавання: хроніка падзей, звязаных з храмам, і працэс духоўна-маральнага выхавання асобы на аснове хрысціянскай этыкі.

Прадмет даследавання: уплыў храма на жыццё вёскі і яго жыхароў.

Даследчая работа мае, лічу, **практычнае значэнне**: яна можа быць выкарыстана на ўроках літаратуры, гісторыі, дапаможа ў арганізацыі пазакласных заняткаў, выхаваўчай работы, работы краязнаўчага гуртка, можа служыць матэрыялам для краязнаўчага музея, захавае інфармацыю для жыхароў не толькі вёскі, але і раёна.

Асноўнымі крыніцамі для напісання дадзенай работы былі архіўныя дакументы (атрыманыя з Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі), фотадакументы, архівы рэсурсаў сеткі Інтэрнет; дыягнастычныя методыкі, выяўляючыя ўзровень маральнай культуры навучэнцаў.

ГЛАВА 1
ГІСТОРЫЯ ХРАМА Ў ВЁСЦЫ ВОЛМА

Першыя звесткі пра храм у вёсцы датычыцца 15 стагоддзя. Згодна гістарычных дакументаў, у 1473 годзе Станіслаў і Барбара Даўкшэвічы заснавалі драўляны касцёл з падараванай зямлёю на 100 мер засеву і 10 падданымі з жонкамі і дзецьмі як рабочых і таксама з правам атрымання плябанам дзесяціны з фальваркавых двароў Волмы і Брацлаў. У 1495 г. Лізавета Андрэеўна Салагубава (уладальніца Івенца) ахвяравала біскупу Віленскаму, калі дакладней – валмянскай парафіі, усе лугі, лагчыны са сваіх земляў, што ёй належалі ў Волме. [7, с.146]

У 1584 годзе касцёл быў фундаваны як парафіяльны княгіняй Агінскай. [4, с.403] Пазней за гэту зямлю быў судовы працэс плябанаў з уласнікамі Валадковічамі. Марцін Валадковіч, суддзя земскі Мінскага ваяводства, паводле выраку (прыгавору суда па крымінальным ці цывільным справам у ВКЛ) духоўнага трыбуналу ад 28 жніўня 1629 г. вярнуў захопленыя землі разам з сялянамі касцёлу. [7, с.144]

Існаваў той касцёл больш за 100 гадоў, пакуль не быў спалены кальвіністамі. Епіскап Віленскі, а затым кардынал Ежы Радзівіл адбудаваў касцёл у 1587 годзе. [11, с.160] Той касцёл таксама згарэў, быў адбудаваны ў 1667 годзе ксяндзом Віктарам Анджыеўскім, пробашчам Волмы. [10, с.103]

У 1655 г. у склад Валмянскай парафіі ўваходзілі места, пляц касцёльны, 72 валокі зямлі. Сам двор плябаніі быў невялікі - 100 квадратных крокаў. Звычайна парафія налічвала 5 тысяч веруючых, большасць якіх перайшло ў каталіцызм па загаду ўлад. З усіх парафій колькасць перайшоўшых тут у каталіцызм было самым вялікім – у дзень прыезду епіскапа Шэмбека адразу перайшло некалькі тысяч насельніцтва.

Чарговы храм пабудаваны ў 1738 годзе па фундацыі памешчыка Ваньковіча з дрэва на старым намоленым месцы. У 1784 годзе ён быў пасвечаны Унебаўзняццю Найсвяцейшай Панны Марыі. Ён меў шэсць алтароў, серабро і шмат іншага богаслужэбнага касцельнага начыння. Пры касцёле існаваў шпіталь на пяць убогіх (хворых). Пад касцёлам была мураваная крыпта. [7, с.145]

Да плябаніі належала юрыдыка (адасобленыя часткі зямель, якія належаць феадалам, царкве і на жыхароў якіх не пашыралася судовая ці адміністрацыйная ўлада) у мястэчку Волма, фальварак Жаброўшчына, 22 валокі зямлі, 49 падданых. Мітрапалічная візіта (наведванне касцёла) каля сярэдзіны 19 ст. адзначала, што даход з фальварка касцёла быў 364 руб. Калі зямлю з падданымі ў касцёле забралі, урад прызначыў плябану індэмнітэт (пакрыццё страт, кампенсацыя) па 275 руб. у год і пакінуў ім 1,5 валокі зямлі. У 1842 г. Валмянская парафія налічвала звыш 6 тыс. вернікаў (прыхаджан). [2, с.42]

1.1 –Касцёл Унебаўзняцця Найсвяцейшай Панны Марыі. Пачатак 20 ст.

Касцёл з’яўляўся помнікам драўлянага дойлідства з элементамі барока. У плане ён быў крыжовы, 3-нефавы са слаба развітым трансентам (бакавыя крылы планіровачнага крыжа храма ці папярочны неф базілікі, які павялічвае прастору інтэр’ера малітоўнай залы перад алтаром) і 5-ці граннай апсідай. Фасад быў фланкіраваны дзвюма 2-х яруснымі 4-х граннымі шатровымі вежамі, якія выступалі за межы асноўнага аб’ёму. Дзвярныя і аконныя праёмы мелі гранёную арачную форму і вылучаліся на гарызантальнай шалёўцы фасадаў. [4, с.403] Пры касцёле быў пяцігранны алтарны прыруб. Сцены ў верхняй частцы прарэзаны аконнымі праёмамі з трапецападобнымі ліштвамі (прафіляванне ці арнаментаванае афармленне аконнага ці дзвярнога праёма, перароблены ў другой палове 19 ст.) і гарызантальна ашаляваны. Цокальная, ніжняя частка вонкавай сцяны касцёла, якая ляжала на бутавым фундаменце, была вылучана вертыкальнай шалёўкай. Інтэр’ер трохнефавы, зальнага тыпу. Перакрыццё касцёла было плоскае, бэлечнае з падшыўной столлю, якая ўтварала над бакавымі нефамі шырокія паддугі. Алтарная частка адкрывалася ў асноўнае памяшканне гранёным уверсе праёмам. У прасторы паміж вежамі быў вылучаны вузкі нартэкс з размешчанымі над ім хорамі, якія выступалі ў асноўнае памяшканне касцёла. Алтарная частка касцёла выходзіла ў асноўнае памяшканне шырокім праёмам з укосінамі па верхніх вуглах. Алтар упрыгожвалі тры скульптуры: у цэнтры – Святая Троіца, з левага боку – Божая Маці, з правага боку – Ісуса Хрыста, якія захаваліся да нашага часу. У касцёле знаходзіўся арган, які ў час службы суправаджаў яе велічнай музыкай, якая закранала сэрцы. Спявалі ў касцёльным хоры вясковыя дзяўчаты. [2, с.43]

Драўляны будынак быў пабудаваны без адзінага цвіка, ён меў дзве велічныя башні, якія пазней былі разабраны. Збоку перад храмам стаяла 2-ярусная шатровая зрубна-каркасная званіца. [4, с.403]

І вось што пісаў пра мястэчка Волма, касцёл у ім і фальфарак Волма вядомы беларускі гісторык, этнограф, краязнавец, пісьменнік, перакладчык, публіцыст Аляксандр Карлавіч Ельскі (1834-1916) у шматтомным энцыклапедычным выданні “Геаграфічны слоўнік Каралеўства Польскага і іншых славянскіх краёў” (т.14, на польскай мове):

“Волма – мястэчка і маёнтак над р.Волма (левы прыток Іслачы) Мінскага павета, у 3-й Койданаўскай паліцэйскай акрузе, 25 вёрст ад Койданава, Рубяжэвічскай гміны, парафія каталіцкая, паштовая станцыя Ракаў (14 вёрст),

42 вярсты ад Мінска, у мясцовасці лёгкахвалістай, грунты (землі) пясчаныя, добра родзяць, лугі добрыя.

Да 1866 г. у Волме быў старажытны касцёл парафіі каталіцкай, дэканата Мінскага, з філіяй (філіялам) у Набароўшчыне і Занёўшчыне. Калі ж касцёл быў скасаваны, парафія яго была падзелена паміж суседнімі парафіямі – каменскай (мястэчка Камень) і ракаўскай (мястэчка Ракаў), а ў Волме засталася на могілках капліца з грабамі радаводу Ваньковічаў.” [9, с.853]

У 1867 годзе касцёл быў пераабсталяваны ў праваслаўную царкву, таму што па ініцыятыве ваеннага начальніка Вілейскага павета князя Н.Н.Хаванскага пачалі ажыццяўляцца масавыя звароты каталікоў з дапамогай раздачы казённых зямель. Працэдура далучэння з каталіцтва да праваслаўя насіла толькі юрыдычны характар: выдавалася толькі падпіска з абавязацельствам спавядаць праваслаўную веру. Па заўвазе аднаго з мясцовых чыноўнікаў: “Праваслаўнае духавенства атрымала гэтыя прыходы з рук свецкай улады толькі на паперы”.

Рымска-каталіцкія прыхаджане Валмянскага касцёла былі далучаны да праваслаўя ў 1866 г. сумеснымі намаганнямі мясцовага благачыннага, які звярнуўся за дапамогай да міравога пасрэдніка і ваеннага начальніка павета. У Волму прыбылі спраўнік Багдановіч, асэсар Ілахаў з Ракава, поп і дзве сотні казакоў. Старэйшына вёскі дыктаваў прозвішчы сялян, якія паслядоўна запісваліся. Пасля пачаліся ўгаворы: прыхаджанам абяцалі, што, калі яны пяройдуць у праваслаўе, то не будуць плаціць налогі. Але згадзіліся не многія. Сялянам далі час на роздумы: адны суткі. На наступны дзень былі прызваны казакі, нязгодных былі нагайкамі і раздзетымі саджалі ў лядоўню. Нарэшце камісія зрабіла сваю работу, касцёл быў перададзены пад царкву, прыход скасаваны, а веруючыя пераведзены ў праваслаўе. Для падтрымання парадку ў Волме і суседніх вёсках былі пакінуты казакі. [8], [Дадатак 3]

Аднак ужо ў 1868 г. прыкладна з 1300 далучыўшыхся да праваслаўя ўдзел у службах царквы прыняло ўсяго 126 чалавек. [2, с.42]

Свята-Успенская праваслаўная царква стала ўваходзіць у Мінскі павет у другую благачынніцкую акругу.

З даведніка “Описание церквей и приходов Минской епархии, составленное по официальным затребованиям от причтов сведениям” (Приложение к “Минским Епархиальным Ведомостям” за 1878 год. Минск, 1878) стала вядома:

1.2 – “Описание церквей и приходов Минской епархии за 1878 год”

“Царква мела форму прадаўгаватага крыжа з трыма круглымі глухімі купаламі, з аднымі ўваходнымі дзвярыма, адным радам вакон і гонтавым дахам. Увогуле са знешняга выгляду царква гэта вельмі трухлявая, старая. Унутранае памяшканне царквы мае плошчу каля 35 квадратных сажняў (сажань – 194,8 см). Столь і падлога з дошак; для абпальвання царква не прыстасавана. Іканастас новага

ўстройства, пафарбаваны ў белы колер, з пазалочанымі карнізамі, рамамі (ківотамі) і разьбою складаецца з 15 “нового письма” абразоў, размешчанных у тры ярусы.”

Акрамя гэтага маюцца абразы:

1. Месцапачытаемая ікона Боскай Маці, якая намалявана стаячай на Луне, а ўверсе мае вянок, які як бы трымае святая Тройца. Абраз гэты, велічынёю ў два аршына (1 аршын – 71 см), пісаны на дошцы. На абразе сама выява Боскай Маці і лікі святой Тройцы пакрыты сярэбранай нізкапробнай рызаю. Асаблівых легенд і паданняў пра гэты абраз не захавалася.

2. Абраз Боскай Маці, велічынёю ў 12 вяршкоў (вяршок – 4,4 см), пісаны на дошцы і абкладзены сярэбранай рамкай – дар ад шчадрот яго імператарскай вялікасці расійскага імператара Аляксандра II (1818 - 1881), прысланы ў гэтую царкву ў 1870 г. з нагоды пераўтварэння яе з рымска-каталіцкага касцёла.

Сярэбраны прыбор літургічных сасудаў вагою каля 2 фунтаў (фунт – 409,5 г), а таксама іншыя ўтварныя рэчы з апліку, за выключэннем купелі для хрышчэння дзяцей, ёсць.

Святарскага адзення ёсць пяць, але і тыя не вельмі дарагія, пацёртыя (старыя). Евангеляў богаслужэбных два: адно ў ліст, другое ў ½ ліста, абодва ў пераплёце, абкладзеным малінавым аксамітам, з бронзавымі пазалочанымі ўпрыгожаннямі; іншых богаслужэбных кніг ёсць поўны круг (набор). Царкоўны архіў, толькі нядаўна створаны, мае метрычныя кнігі і спісы прыхаджан толькі з 1867 г., гэта значыць з часу заснавання валмянскага праваслаўнага прыходу. Пагост царкоўны абгароджаны простым плотам з драўляных калоў. Званіца пабудавана асобна ад царквы, у ёй маецца 5 званоў вагою ў 2,5; 1,5; 1 пуд, 30 і 30 фунтаў. У валмянскім прыходзе маецца 5 могілкаў і адна ў вёсцы Глушынцы царква на могілках.

З малітаслоўяў найбольш развіты: правядзенне хрэсных ходаў па паселішчах парафіі, служэнне “по временам заздравных и заупокойных литургий” і запрашэнне святара для асвячэння сваіх хат.” [5, с.53], [Дадатак 4]

Пры Свята-Успенскай праваслаўнай царкве па штату патрэбны святар і псаломшчык. Святаром з 1875 г. працуе Канстанцін Навіцкі, які закончыў курс Мінскай духоўнай семінарыі. Выконвае абавязкі псаломшчыка Мікалай Радзівіновіч, пры пасадзе з 1867 г.

Царкоўнага даходу на працягу года паступае не больш чым 30 руб. Прычт, акрамя штатнага жалавання, карыстаецца царкоўным памяшканнем і зямельным участкам, які складаецца з 2 дзесяцін сядзібнай зямлі, 36 пашы, 12 сенажаці і 2 дзесяцін лесу. Царкоўная зямля размешчана ў двух участках, з якіх адзін знаходзіцца каля самога мястэчка Волма, а другі крыху далей. План на царкоўную зямлю ёсць. Сядзіба прычта размешчана пры царкве, з пабудоў маецца дом святара, амбар, сенавал, стайня, вазоўня і тры хлявы для свойскай жывёлы. Усе гэтыя пабудовы маюць патрэбу ў капітальным і неадкладным рамонце; зрэшты, паводле праведзенага камісіяй агляду, зроблены высновы аб рамонце гэтых пабудоў і ўзвядзенні новага збожжавага гумна для святара і ўсіх

пабудоў для прычта. У прыходзе існуе царкоўна-прыходскае апякунства і адно штатнае народнае вучылішча; пісьменнасць паміж прыхажанамі складае каля 10%. Прыход багадзельні не мае. [5, с.54], [Дадатак 4]

Паводле “Памятной книжки Минской губернии на 1885 год” (Мн., 1884) мястэчка Волма ўваходзіла ў 2-ю акругу, дзе быў благачынным святар Іосіф Гарбацэвіч. [6, с.94]

У Волме ў 1886 г. была царква ў імя Успення Боскай Маці, драўляная, патрабуе “капитальной ремонтировки”. У склад прыходу, акрамя мястэчка Волма, уваходзіць 57 засценкаў. Прыхаджан 1228 мужчын, 1177 жанчын. Святар Іосіф Гарбацэвіч, закончыў Мінскую духоўную семінарыю, служыць з 1878 г., святаром у Волме з 25 сакавіка 1881 г. Выконвае абавязкі псаломшчыка Сямён Фалевіч, скончыў Мінскае духоўнае вучылішча, псаломшчыкам служыць з 1876 г.

1.3 - Валмянская царква Мінскага павета. Фотаздымак Блазункевіча. Пачатак 20 ст.

Дамы і гаспадарчыя пабудовы патрабуюць “капитальной ремонтировки”. Зямлі сядзібнай 2 дзесяціны, пашы 36, сенажаці 12 дзесяцін, лесу 2 дзесяціны. У мястэчку Волма – сельская прыходская школа, адкрыта ў 1864 г., месціцца ў грамадскім доме. Усяго вучняў 13 (10 хлопчыкаў і 3 дзяўчынкі). [2, с.45]

У “Памятной книжке Минской епархии 1901 год. Составил А.Товаров” (Мн., 1900) пра праваслаўную царкву ў мястэчку Волма паведамляецца наступнае:

“Мястэчка Волма. Царква Успенская драўляная, пабудаваная ў 1738 г.. Склад прыходу: мястэчка Волма і 56 засценкаў; прыхажан 1599 мужчын, 1510 жанчын. Царкоўнай зямлі 62 дзесяціны 1200 квадратных сажняў. Прычтавыя пабудовы для святара трухлявыя, з 1901 г. будуць узводзіцца новыя.

Прычт: святар Ксенафонт Буякоўскі, студэнт Мінскай духоўнай семінарыі, святаром з 1878 г.; псаломшчык дыякан Феадор Навіцкі, навучаўся прычтавым прадметам (навукам) у Гродненскім праваслаўным манастыры. Паштовы адрас: станцыя Ракаў.” [2, с.46] (Дарэчы дыякан Феадор Навіцкі – гэта бацька вядомага беларускага вучонага Яўхіма Карскага.)

У 1907 годзе ў маёнтку Ванькові чаў з’явілася доўгачаканая капліца.

У 1911 годзе ў Вялікі пост тут пасяліўся першы пробашч, ксёндз Замойтак у Швабоўшчыне. Першым ксяндзом у Волме ў пач. XX ст. быў Мілевіч. Ён пабудаваў

1.4 – Плябанія. Фотаздымак 1992 года

плябанію, але яшчэ не было дазволу на парафію. Раней упамянутая капліца ў маёнтку Ваньковічаў замяняла тым часам касцёл, а людзі вымушаны былі з-за адсутнасці касцёла ў Волме наведваць суседнія парафіі.

Маецца таксама капліца ў Кавальцах Святога Роха, пабудаваная ў памяць аб пазбаўленні ад халеры. Тут у 1912 годзе адбыўся першы фэст, на які прыйшло вельмі шмат людзей. Парафіяне Волмы - у большасці сваёй сяляне. [Дадатак 1]

Царква праіснавала да 1917 года, аб чым сведчыць гістарычны дакумент, падпісаны Керанскім (прашэнне вернікаў вёскі Волма аб перадачы будынка царквы пад касцёл). Дарэчы, гэты дакумент нядаўна бачыў на свае вочы былы выпускнік Валмянскай сярэдняй школы, цяпер кандытат гістарычных навук Рудовіч Станіслаў Сцяпанавіч.

SPIS
KOŚCIOŁÓW I DUCHOWIEŃSTWA
DIECEZJI PIŃSKIEJ
w R. P. 1933 i 1934.
PIŃSK – 1933

1.5 – “Spis kosciolow i duchowienstwa diecezjii Pinskiej w r.p. 1933 i 1934”

У 1918 годзе, адпаведна кнізе “Spis kosciolow i duchowienstwa diecezjii Pinskiej w r.p. 1933 і 1934”, царква была перададзена і пераабсталявана пад касцёл. [10, с.103]

У 1921 г. мястэчка Волма ўвайшло ў склад Польшчы. Пачалася актыўная паланізацыя і акаталічванне краю з боку польскіх улад і польскага каталіцкага касцёла. У недалёкім мінулым, калі так можна сказаць, карэнныя католікі – жыхары Валмянскага краю – пачалі з праваслаўя пераходзіць у каталіцызм.

На 1933 год у Валмянскай парафіі налічвалася 2150 прыхаджан. [10, с.103], [Дадатак 2]

У час Вялікай Айчыннай вайны, у 1942 годзе, у касцёл былі сагнаны некалькі дзясяткаў жыхароў вёскі, па адных звестках, вяскоўцаў хацелі спаліць, але настаўніца, якая ведала нямецкую мову, змагла дамовіцца, і людзі выжылі. Па другой версіі, немцы сагналі людзей у будынак каля касцёла, трымалі іх там тры ночы. На чацвёртую ноч ксёндз Юзаф Цвірка выламаў дзверы і завеў ахвяр у скляпенні касцела, дзе хавалі ксяндзоў і служачых храма. Немцы не спалілі драўляны касцёл. А чаму? Гэта таямніца засталася неразгаданай.

У 1947 годзе Юзаф Цвірка выехаў у Польшчу і касцёл застаўся без ксяндза. Ключ і галоўны крыж былі аддадзены веруючым людзям. У 50-ыя гады ўлада выламала дзверы касцёла і ўсе рэчы былі вывезены ў Івянец. Вернікі ўратавалі два абразы: Святога Роха і Постаць Святога Яна (Сэрца Пана Езуса). [1]

1.6 – Касцёл у савецкі час

У 60-ыя гады па ўказанні зверху мясцовыя ўлады знеслі дзве вежы касцёла, зраўнялі дах і зрабілі ў касцёле спартыўную залу Валмянскай сярэдняй школы, у 70-ыя гады ў будынку зрабілі калгасны зернесклад. У 80-ыя гады быў здзейснены апошні акт вандалізму – касцёл, помнік архітэктуры 18 стагоддзя, быў разабраны. З часткі камянёў фундаменту зрабілі аснову для клумбы. Некаторы час на месцы касцёла была танцпляцоўка. Вернікі заявілі пратэст, і на яе месцы была зроблена часовая капліца.

1.7 – Рэшткі муроў касцёла

Каталікі ў 90-ыя гады дабіліся дазволу прыстасаваць пад касцёл частку будынка Валмянскай школы, а на мурах касцёла ў святы праводзіліся багаслужэнні, шэсці. Сёння на месцы касцёла пабудаваны новы велічны будынак. Летам 2000 года пачаліся будаўнічыя работы. У 2001 годзе вялікі гонар быў аказаны парафіянам касцёла Святога Роха – на асвячэнне новага касцёла прыязджаў Кардынал Казімір Свёнтак. Гэта падзея ўзрушыла сэрцы і пачуцці ўсіх жыхароў Волмы, навакольных вёсак, жыхароў раёна.

1.8 – Выгляд сучаснага касцёла Святога Яна і плябаніі. Фотаздымак 2017 года

Плябанія ж у 1944 годзе была аддадзена пад Валмянскую сярэднюю школу, якая размяшчалася ў ёй да 1991 года. Пазней, калі быў пабудаваны новы касцёл Святога Яна, ксёндз Уладзімір зрабіў капітальны рамонт плябаніі, і яна стала выкарыстоўвацца па свайму прамому назначэнню – дом для ксяндза. На жаль, у снежні 2018 года плябанія была страчана ў выніку пажара.

Чалавек жыве ў свеце, напоўненага злом, сквапнасцю, зайдрасцю, страхам перад будучым. Ачышчэнне душы ён атрымлівае ў храме прыроды і ў божым храме. Не важна, каму пакланяецца чалавек – прыроднаму бажаству-валуну, або іконе, важна, каб чалавек памятаў, што ён частка прыроды, яе параджэнне, што кожны з нас павінен любіць бліжняга і наваколле вакол сябе, каб жылі мы і нашы нашчадкі.

1.9 – Выгляд на касцёл і плябанію з вышыні птушынага палёту

ГЛАВА 2
ЗНАЧЭННЕ ВАЛМЯНСКАГА ХРАМА Ў ЖЫЦЦІ ВЁСКІ

У розныя перыяды гістарычнага часу Валмянскі храм у вёсцы меў вялікае значэнне. Ён быў цэнтрам духоўнага, грамадскага, культурнага жыцця. У дарэвалюцыйны перыяд наяўнасць царквы вызначала статус населенага пункта (мястэчка). Самыя галоўныя вехі ў жыцці чалавека: яго нараджэнне, хрышчэнне, шлюб, смерць – афіцыйна фіксаваліся ў храме. Святар ведаў жыццё любой сям'і і быў сілай прыміраючай. Стаўленне да храма, наведвання набажэнстваў было паважлівым, абавязковым.

Акрамя таго, прыход ажыццяўляў яшчэ і адукацыйную функцыю. Першай школай для дзяцей была царкоўна-прыходская школа пры храме. У той час для многіх вяскоўцаў яна была адзінай крыніцай пісьменнасці, цэнтрам маральнага выхавання моладзі, месцам, дзе фарміраваліся нормы светапогляду і паводзін.

У мястэчку Волма сельская прыходская школа адкрыта ў 1864 г., месцілася ў грамадскім доме. Усяго вучняў 13 (10 хлопчыкаў і 3 дзяўчынкі). [2, с.45]

З даведніка "Описание церквей и приходов Минской епархии, составленное по официальным затребованиям от причтов сведениям" (Приложение к "Минским Епархиальным Ведомостям" за 1878 год. Минск, 1878) стала вядома: "У прыходзе існуе царкоўна-прыходскае апякунства і адно штатнае народнае вучылішча; пісьменнасць паміж прыхажанамі складае каля 10%. Прыход багадзельні не мае". [5, с.54], [Дадатак 4]

У школьным музеі знаходзіцца дакумент, атрыманы з Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі, у якім змешчана інфармацыя аб тым, што "ў архіўным фондзе "Минское губернское по крестьянским делам присутствие" ў ведамасцях аб вучылішчах і школах па Мінскаму павету за 1867 год значыцца Валмянская пачатковая школа, у якой навучалася 57 вучняў". [1], [Дадатак 5] Акрамя таго дасланы рапарт ад 23 студзеня 1883 года інспектара Мінскай Дырэкцыі народных вучылішчаў, які праводзіў рэвізію Валмянскага вучылішча: "Перш за ўсё выпрабоўваліся ўсе тры выдатніцы па Закону Божаму. У І аддз. пыталіся патрабаванні малітвы з кароткімі тлумачэннямі, па жыцці Святой Троіцы, у ІІ – пераказ падзей са святой гісторыі Новага запавета… Затым пасля пятнаццаціхвіліннага антракта вучні пад маім кіраўніцтвам пелі святыя песні…" [1], [Дадатак 6]

Выхаванне маральнасці, культуры, у тым ліку і этычных нормаў, ішло і праз рэлігійныя святы. У мястэчка падчас службаў і царкоўных святаў сцякаліся жыхары парафіі з усіх навакольных вёсак, якія знаходзіліся часам даволі далёка. З даведніка "Описание церквей и приходов Минской епархии, составленное по официальным затребованиям от причтов сведениям" (за 1878 год) дазнаёмся: "З малітаслоўяў найбольш развіты: правядзенне хрэсных ходаў па паселішчах парафіі, служэнне "по временам заздравных и заупокойных литургий" і запрашэнне святара для асвячэння сваіх хат." [5, с.53], [Дадатак 4]

2.1. – Да першай споведзі. Сям'я Маеўскіх з в. Хімарады. Фотаздымак 1934 г.

Асабліва паважаным, па ўспамінах старажылаў, было прастольнае свята ў гонар Святога Роха. На свята з'язджаліся госці з навакольных вёсак. У храме ішла ўрачыстая служба, гарэла мноства свечак, было адчуванне радасці, абнаўлення. Пасля службы весяліліся ўсім мястэчкам, але п'яных не было. [1], [Дадатак 9]

Самае светлае свята - Вялікдзень, да якога доўга рыхтаваліся. А ў само свята ў кожным доме - велікодныя кулічы, лепшыя з іх неслі ў храм.

Неацэнная роля касцёла Святога Яна ў сучасным жыцці, асабліва гэта тычыцца выхавання падрастаючага пакалення. Храм выконвае асветніцкую ролю, знаёміць з хрысціянскай культурай і яе традыцыямі, накіроўвае асобу ажыццяўляць сваю дзейнасць у рамках маральных каштоўнасцяў, а гэта так неабходна ў нашым сучасным свеце.

Дарослыя людзі, якія жадаюць даведацца пра хрысціянства, могуць прыходзіць на гутаркі, якія ксёндз, пробащ касцёла Святога Яна праводзіць кожную нядзелю. У храме праходзяць нядзельныя службы, абрады. Больш за ўсё вернікаў у храме бывае на святы Каляды, Хрышчэнне, Вялікдзень, Сёмуху, Святога Роха. Дзеці вернікаў удзельнічаюць ва ўсіх святах, рыхтуюць касцюміраваныя паказы, спяваюць песні, чытаюць вершы. Дарослыя з задавальненнем наведваюць гэтыя канцэрты, ладзяць для дзяцей трапезу, дораць падарункі.

Настаяцель храма пробашч касцёла Святога Яна ксёндз Валянцін падзяліўся з інфармацыяй аб тым, якія абрады і ў якой колькасці былі праведзены за апошнія тры гады. Аналіз дадзеных паказаў, што часцей за ўсё да ксяндза звяртаюцца з просьбай аб заздраўных і памінальных імшах, другі па значнасці абрад - абрад адпявання. І зусім мала выпадкаў звароту за абрадам вянчання. Таксама ксёндз Валянцін распавёў, якія

2.2. – Пробашч касцёла Святога Яна ксёндз Валянцін у час набажэнства

службы і святы найбольш наведвальныя. Дадзеныя згрупавалі ў выглядзе дыяграмы “Выпадкі звароту ў Валмянскі храм”.

Дыяграма 2.3. "Выпадкі звароту ў Валмянскі храм"

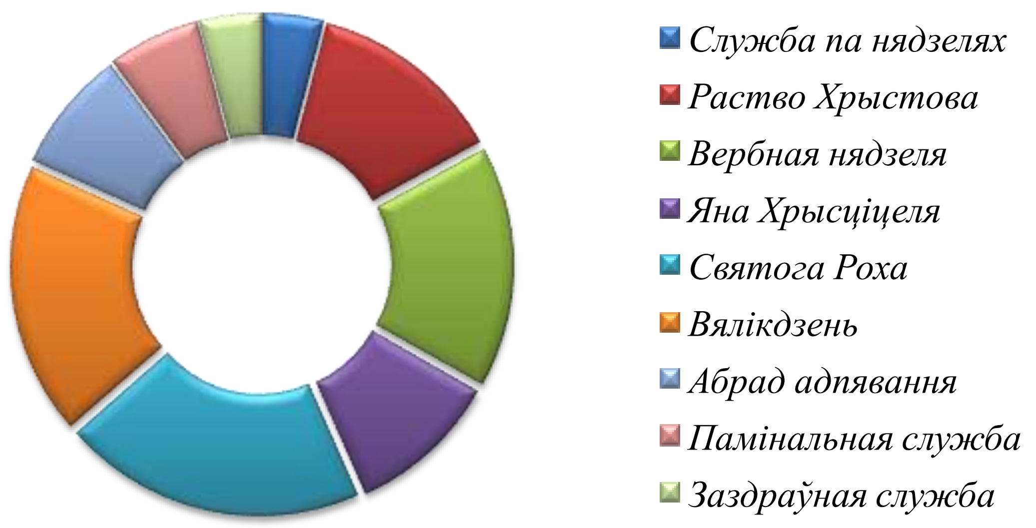

У той жа час я правяла апытанне сярод педагогаў, жыхароў вёскі і вучняў школы (32 апытаных) аб тым, на якія хрысціянскія святы яны наведваюць касцёл Святога Яна і якія традыцыйна святкуюць у сваіх сем’ях. Найбольш часта службы ў касцёле наведваюць на Вялікдзень (27 рэспандэнтаў), Каляды (26), Дзень памяці ўсіх памерлых(25), Яна Хрысціцеля (21), Святога Роха (16) і інш. Вынікі апытання паказаны ў дыяграме:

Дыяграма 2.4. "Святы, на якія найбольш часта наведваюць касцёл"

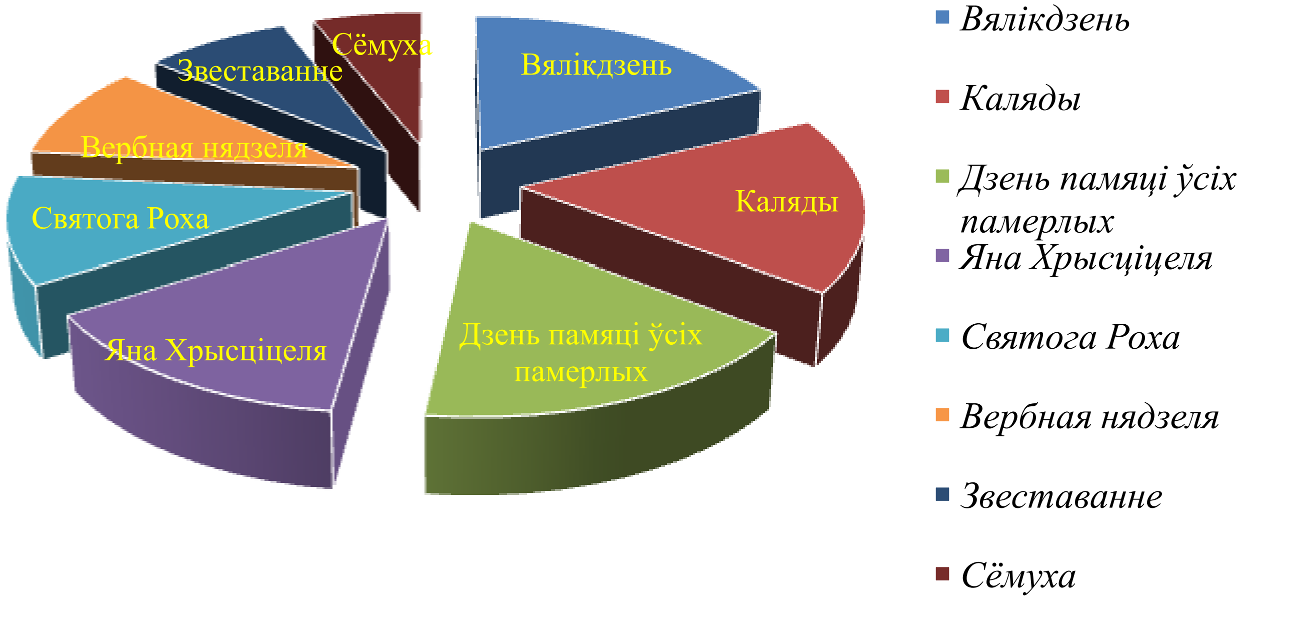

2.3. – Карціна “Касцёл Святога Яна”. Мастак Валента Ігар Мітрафанавіч, член Саюза мастакоў Рэспублікі Беларусь, настаўнік Валмянскага ВПК

Таксама помнікі гісторыі і культуры для жыхароў нашай вёскі з’яўляюцца крыніцай натхнення для стварэння твораў мастацтва. У сваіх карцінах мясцовыя мастакі перадаюць любоў да роднага края, вучаць бачыць прыгожае ў, здаецца, звыклых для погляда краявідах. На карцінах маіх землякоў можна ўбачыць наш храм і сонечнай вясной, і буйназялёным летам, і маляўнічай залатой восенню. [Дадатак 7]

Такім чынам, значэнне храма не вычэрпваецца толькі роляй рэлігійнага цэнтра. Усё жыццё селяніна, ад нараджэння да смерці, звязана было з парафіяльным храмам - у ім яго хрысцілі, тут ён прычашчаўся, браў шлюб. Гэта было месца, дзе селянін атрымоўваў пачатковую адукацыю. Таксама – гэта культурны цэнтр вёскі.

ГЛАВА 3
ВЫВУЧЭННЕ МЕРКАВАННЯ АБ ВЕДАХ ГІСТОРЫІ ХРАМА І ЯГО ЗНАЧЭННЯ Ў СУЧАСНЫМ ЖЫЦЦІ ВЁСКІ, ДУХОЎНА-МАРАЛЬНЫМ ВЫХАВАННІ ПАДРАСТАЮЧАГА ПАКАЛЕННЯ

Каб даведацца пра тое, ці ведаюць дзеці гісторыю свайго храма, а таксама выявіць стаўленне да значэння храма для жыхароў, былі праведзены анкетныя апытанні навучэнцаў, педагогаў, жыхароў вёскі.

Анкетаванне было накіравана на вывучэнне грамадскай думкі па наступных напрамках:

1. Выявіць веданне гісторыі храма ў в. Волма;
2. Выявіць жаданне больш даведацца пра гісторыю нашага храма;
3. Выявіць, ці аказвае ўплыў на жыхароў храм у нашай вёсцы.

У ходзе даследавання было апытана 10 вучняў установы адукацыі (ва ўзросце 10 – 14 гадоў), 10 педагогаў і 12 жыхароў вёскі - прыхаджан касцёла Святога Яна.

У выніку апытання высветлілася, што рэспандэнты ведаюць гісторыю касцёла Святога Яна не ў поўным аб’ёме.

Дыяграма 3.1. Ці ведаеце вы гісторыю нашага храма?

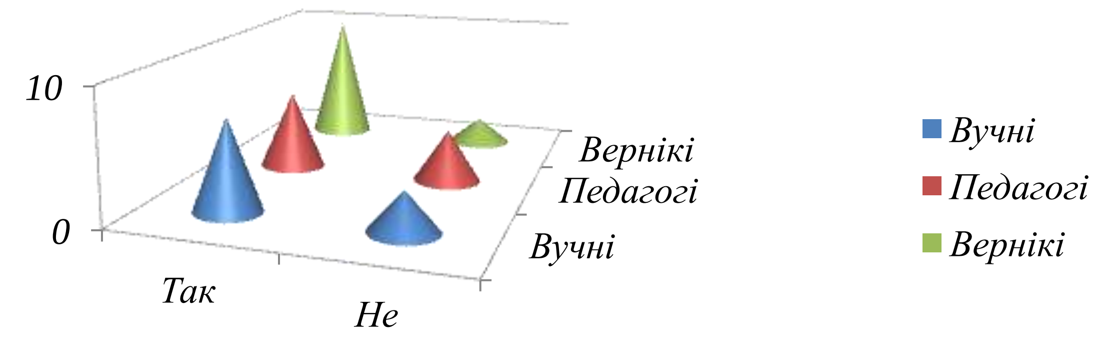

Наступным задавалася пытанне: “Ці хацелі вы даведацца больш пра храм в.Волма, калі б такая інфармацыя была ў даступнай форме?”

Высветлілася, што 80 % апытаных навучэнцаў, 80 % педагогаў, 100 % жыхароў вёскі хацелі б больш падрабязна даведацца пра гісторыю храма роднай вёскі. У выніку была выяўлена цікавасць з боку вучняў, педагогаў, аднавяскоўцаў да тэмы маёй даследчай работы і была выяўлена яе практычная значнасць.

Дыяграма 2. Меркаванне вучняў

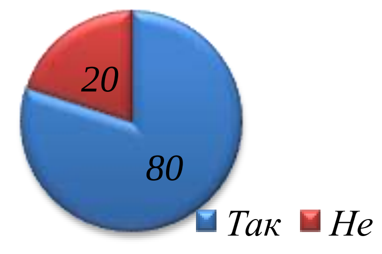

Меркаванне педагогаў

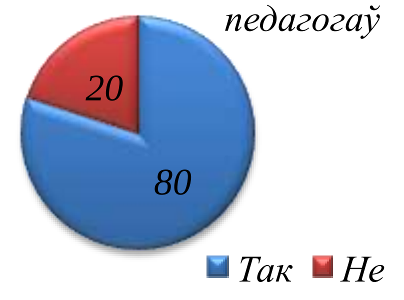

Меркаванне жыхароў вёскі

Таксама высвятлялася інфармацыя, ці з'яўляецца традыцыяй сям'і рэспандэнта святкаванне хрысціянскіх святаў:

а) так, гэта традыцыя нашай сям'і,

б) раней мы не надавалі ўвагі гэтым святам, тым не менш, у апошні час гэта становіцца традыцыяй нашай сям'і,

в) мы не святкуем гэтыя святы,

г) іншы адказ.

Дыяграма 3.3

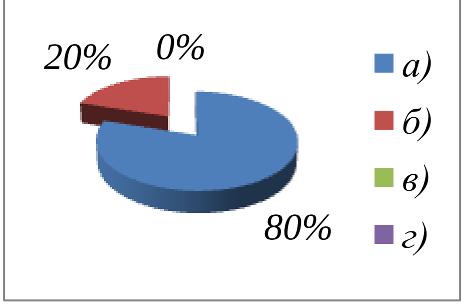

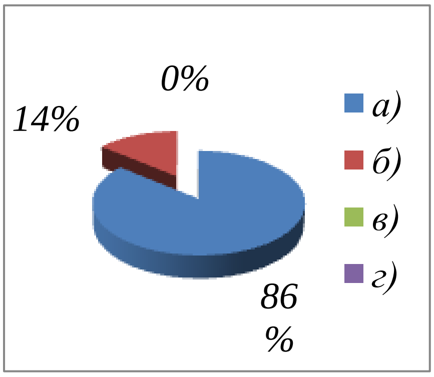

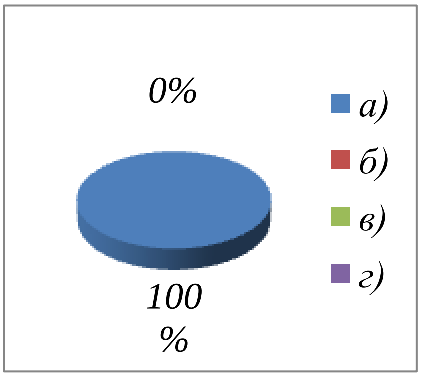

Па выніках наступнага пытання мною ўстаноўлена, што 70% апытаных вучняў, 60% педагогаў, 57% жыхароў вёскі лічаць, што калі людзі наведваюць храм, то яны змяняюцца да лепшага, становяцца добрымі і выхаванымі. Значыць наведванне храма ўсё ж такі дапамагае выхоўваць добрых і годных людзей.

Дыяграма 3.4

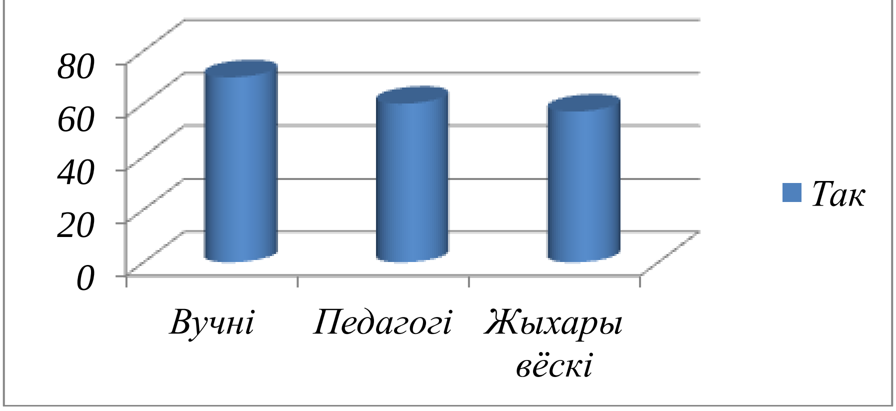

Пытанне 4:
Як вы лічыце, калі людзі ходзяць у царкву, яны становяцца больш добрымі і выхаванымі?

На пытанне аб маральным, духоўным, выхаваўчым уплыве храма на жыхароў вёскі 57% апытаных упэўненыя ў гэтым уплыве, 26% не ведаюць і 17% думаюць, што не мае. Большасць адзначыла вялікую ролю храма для жыхароў нашай вёскі. Такім чынам, я магу адзначыць, што сучаснае грамадства ўсведамляе значэнне і важнасць касцёла (царквы) ў гісторыі вёскі і, значыць, дзяржавы. Магчыма, калі большая колькасць людзей будзе наведваць храм, то жыхары вёскі стануць больш маральнымі і духоўнымі.

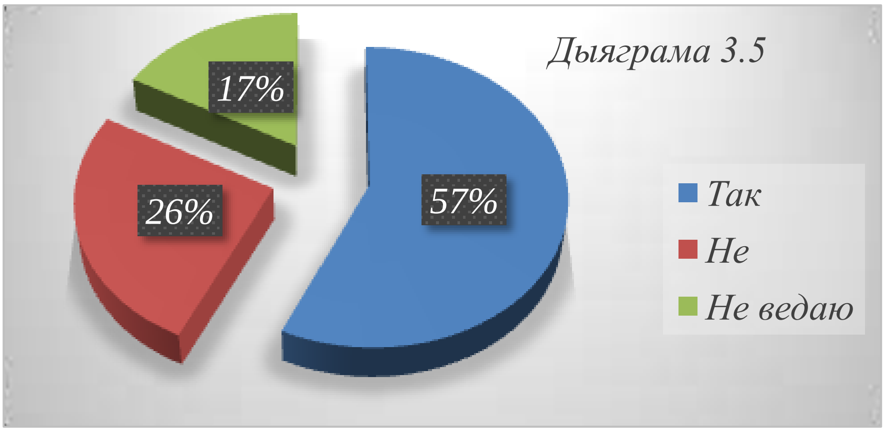

Пытанне 5:
Ці аказвае храм якое-небудзь уздзеянне (маральнае, духоўнае, выхаваўчае) на жыхароў нашай вёскі?

Акрамя гэтага рэспандэнтам была прапанавана дыягностыка “Адносіны да жыццёвых каштоўнасцяў”, мэтай якой было вызначыць адносіны да духоўных каштоўнасцяў і матэрыяльных благаў.

Інструкцыя: “Уявіце, што ў вас ёсць чароўная палачка і спіс з дзесяці жаданняў, выбраць з якіх можна толькі пяць”.

Спіс жаданняў:
1. Быць чалавекам, якога любяць.
2. Мець шмат грошай.
3. Мець самы сучасны камп’ютар (тэлевізар, аўтамабіль і г.д.).
4. Мець вернага сябра.
5. Мне важна здароўе бацькоў.
6. Мець магчымасць многімі камандаваць.
7. Мець шмат слуг і імі распараджацца.
8. Мець добрае сэрца.
9. Умець спачуваць і дапамагаць іншым людзям.
10. Мець тое, чаго ў іншых ніколі не будзе.

Інтэрпрэтацыя: нумары адмоўных адказаў: №№ 2, 3, 6, 7, 10.

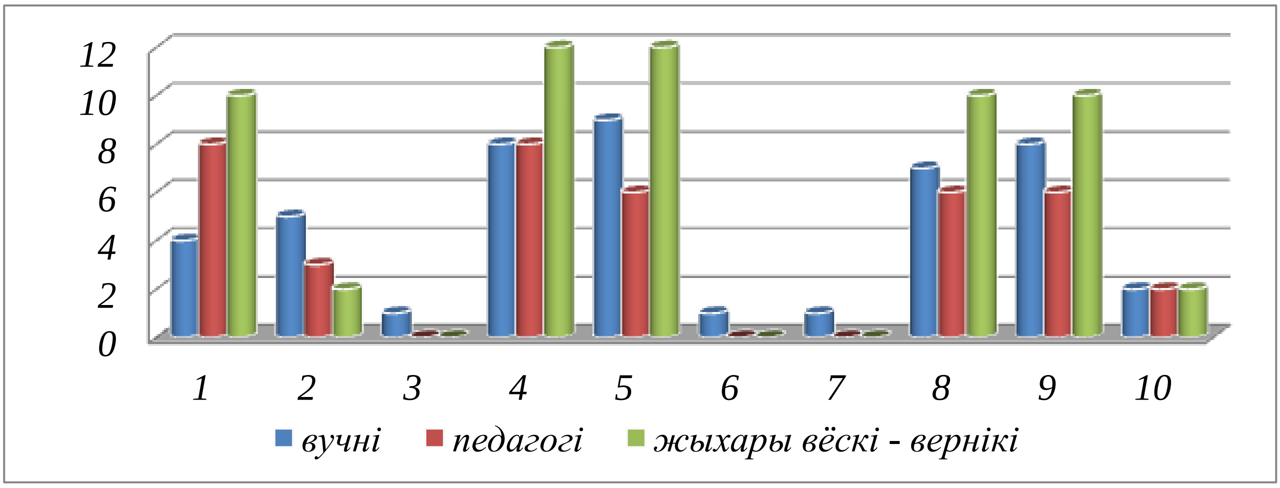

У выніку стала відавочна, што большасць апытаных аддаюць перавагу такім жаданням, як быць чалавекам, якога любяць; мець вернага сябра; мне важна здароўе бацькоў; мець добрае сэрца; умець спачуваць і дапамагаць іншым людзям. Ва ўяўленнях дзяцей аб галоўных чалавечых каштоўнасцях назіраецца станоўчая дынаміка. Духоўныя каштоўнасці пераважаюць над

матэрыяльнымі запатрабаваннямі. Найбольш высокія духоўныя якасці вылучаюцца ў вернікаў – прыхажан касцёла Святога Яна.

Нарэшце, вызначалася, як адносяцца педагогі і жыхары вёскі да вывучэння гісторыі і культуры рэлігіі:

а) вывучэнне гісторыі і культуры рэлігіі трэба для агульнага развіцця, пашырэння кругагляду, далучэння дзіцяці да гісторыі і культуры свайго народа;

б) вывучэнне гісторыі і культуры рэлігіі спрыяе духоўнаму развіццю, маральнаму выхаванню моладзі;

в) палепшыцца становішча ў маладзёжным асяроддзі (будзе менш крыміналу, п'янства, наркаманіі);

г) гэта дапаможа выхаванню памяркоўнасці;

д) гэта дапаможа дзецям вызначыць сваё стаўленне да рэлігіі;

е) цяпер модна быць далучанымі да рэлігіі;

ё) гэта прывядзе да ўзмацнення ўплыву рэлігійных арганізацый у грамадстве, што супярэчыць прынцыпу свецкай дзяржавы, роўнасці ўсіх рэлігій і свабоды сумлення.

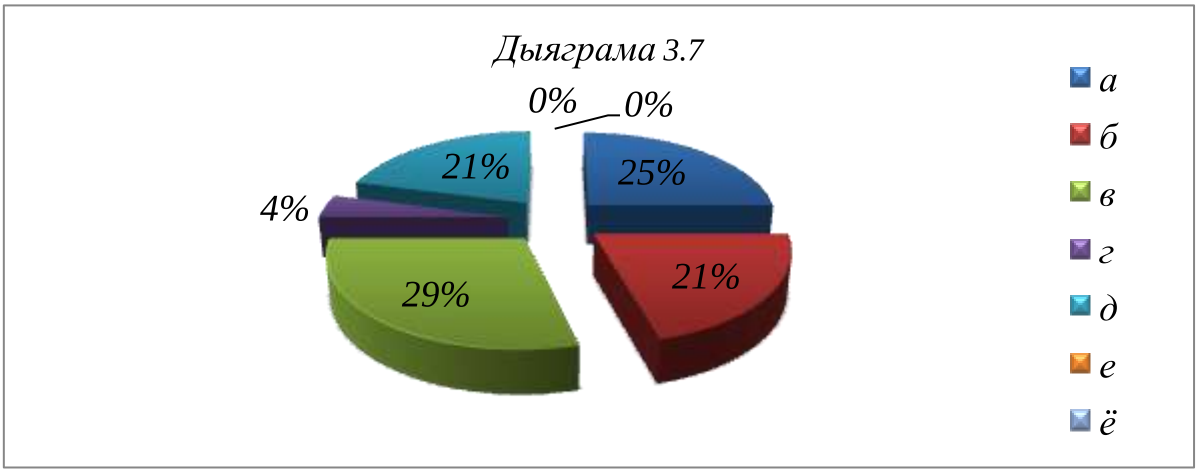

Можна адзначыць, што рэспандэнты звярнулі ўвагу на ўплыў храма ў вёсцы на агульнае развіццё моладзі, на яе духоўнае выхаванне, на накіраванне падрастаючага пакалення ў неабходнасці здаровага ладу жыцця.

Жыццё чалавека можа будавацца не толькі згодна свецкага, але і праваслаўнага календара. Выкарыстанне нацыянальнай культуры, заснаванай на рэлігійных каштоўнасцях, фарміруе ў дзяцей хрысціянскае стаўленне да бацькоў, блізкіх, роднага края, прыроды, Радзімы. Ніхто не можа прымусіць дзіця верыць ці забараніць пазнаваць асновы рэлігіі. Толькі па жаданні бацькоў дзіця мае права вывучаць ці не вывучаць рэлігію. Уклад жыцця дзіцяці, арганізаваны ў сям'і, мае патрэбу ў падтрымцы і духоўным насычэнні.

ЗАКЛЮЧЭННЕ

Адраджэнне духоўнасці, захаванне спадчыны, якая перадаецца з пакалення ў пакаленне, з'яўляецца важнейшым вынікам народнай памяці, якая аб'ядноўвае людзей, надае ўпэўненасці і веры ў свае сілы. У нашай мясцовасці вельмі цэняць тое, што засталося ад продкаў, і імкнуцца пакінуць гэта сваім нашчадкам.

У сваёй працы я правяла даследаванне актуальнай, на мой погляд, тэмы. Вывучыўшы мноства крыніц, я прыйшла да высновы, што для адраджэння духоўнасці падрастаючага пакалення неабходна, каб дзеці лепш ведалі гісторыю свайго народа. Гісторыя нашага храма - гэта гісторыя роднага краю. А веданне гісторыі малой радзімы дапамагае лепш зразумець гісторыю сваёй краіны, мацней любіць родную зямлю. Вывучаючы гісторыю храма вёскі, зразумела, што кожны чалавек можа прыняць удзел у лёсе роднага краю. Па-асабліваму становяцца дарагімі тыя месцы, якія звязаны са святынямі, дзе адбываліся падзеі, якія паўплывалі на далейшае жыццё вёскі.

Падводзячы **вынік** нашай даследчай, пошукавай работы, я з упэўненасцю магу сказаць, што знайшла адказы на пытанні, якія мяне цікавілі:

1. Веды, атрыманыя ў працэсе даследчай працы, спатрэбяцца і будуць выкарыстаныя на ўроках гісторыі, краязнаўства, а таксама ў выхаваўчай рабоце.
2. У працэсе дадзенай працы павысілася цікавасць да гісторыі малой радзімы і яе духоўнаму адраджэнню.

Гіпотэза аб тым, што храм заўсёды з'яўляўся духоўным, маральным, сацыяльным і культурным цэнтрам вёскі, і лёс храма непарыўна звязана з лёсам жыхароў вёскі,была даказана.

Пастаўленыя мэта і задачы выкананы.

Працэс і вынікі даследчай работы пераканалі мяне не спыняцца на дасягнутым, працягваць вывучэнне гісторыі роднага краю, а таксама весці пошук новых звестак аб гістарычных помніках мясцовасці.

Дадзеная даследчая работа дазволіць вучням, настаўнікам, жыхарам вёскі і раёна даведацца больш з гісторыі малой радзімы, дапаможа захаваць інфармацыю для ўсіх зацікаўленых.

СПІС ВЫКАРЫСТАНЫХ КРЫНІЦ

1. Архіў школьнага музея ДУА "Валмянскі вучэбна-педагагічны комплекс дзіцячы сад – базавая школа"

2. Валахановіч, А. Валмянскі сельскі Савет Дзяржынскага раёна Мінскай вобласці: гісторыка-краязнаўчы нарыс / А. Валахановіч. – Мінск, 2003.

3. Збор помнікаў гісторыі і культуры Беларусі. Мінская вобласць /АН БССР. Ін-т мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору; рэдкал.: С. В. Марцэлеў (гал. рэд.) і інш.— Мн.: БелСЭ, 1987.- 284 с.: іл.

4. Кулагін, А.М. Каталіцкія храмы Беларусі/ А.М.Кулагін. – Мінск: Беларус. Энцыклапедыя імя П.Броўкі, 2008. – 488с.: іл.

5. Описание церквей и приходов Минской епархии. Минский уезд. - Мн., 1878.

6. Памятная книжка Минской губернии на 1885 год / под ред. : А. Петров. - Минск, 1884. - Режим доступа: https://ru.calameo.com/read/002055968ecf2a55f8f82. - Дата доступа: 12.02.2022.

7.Opisi parafii diecezii wilenskiej z 1784 roku.T. 2 Decanat Minsk/ JozetMaroszek. – Режим доступа : https://kresy.genealodzy.pl/gub_wil_87/index_linki.html. - Дата доступа: 12.02.2022.

8.ParafiaWołma// GoniecWileński. - 1909. № 145. – Режим доступа : https://www.radzima.org/ru/object_comm/6848.html#comm6798. - Дата доступа: 12.02.2022.

9.Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słoiańskich : XW Tom. – Warszawa, 1895. – XIV T. - Режим доступа : http://dir.icm.edu.pl/pl/Slownik_geograficzny/ - Дата доступа: 22.02.2022.

10. Spis kosciolow i duchowienstwa diecezjii Pinskiej w r.p. 1933 i 1934 .- Pinsk, 1933. - Режим доступа : http://pbc.biaman.pl/dlibra/docmetadata?id=8564. - Дата доступа: 08.02.2022.

11. Żyskar Józefat, Nasze kościoły: opis ilustrowany w szystkich kościołów i parafji znajdującychsię na obszarach dawnej Polski i ziemiach przyległych/ Żyskar Józefat. - Warszawa-Peterburg. 1913. - Режим доступа: https://www.radzima.org/ru/object_comm/6848.html#comm6798. - Дата доступа: 22.02.2022.

ДАДАТАК 1

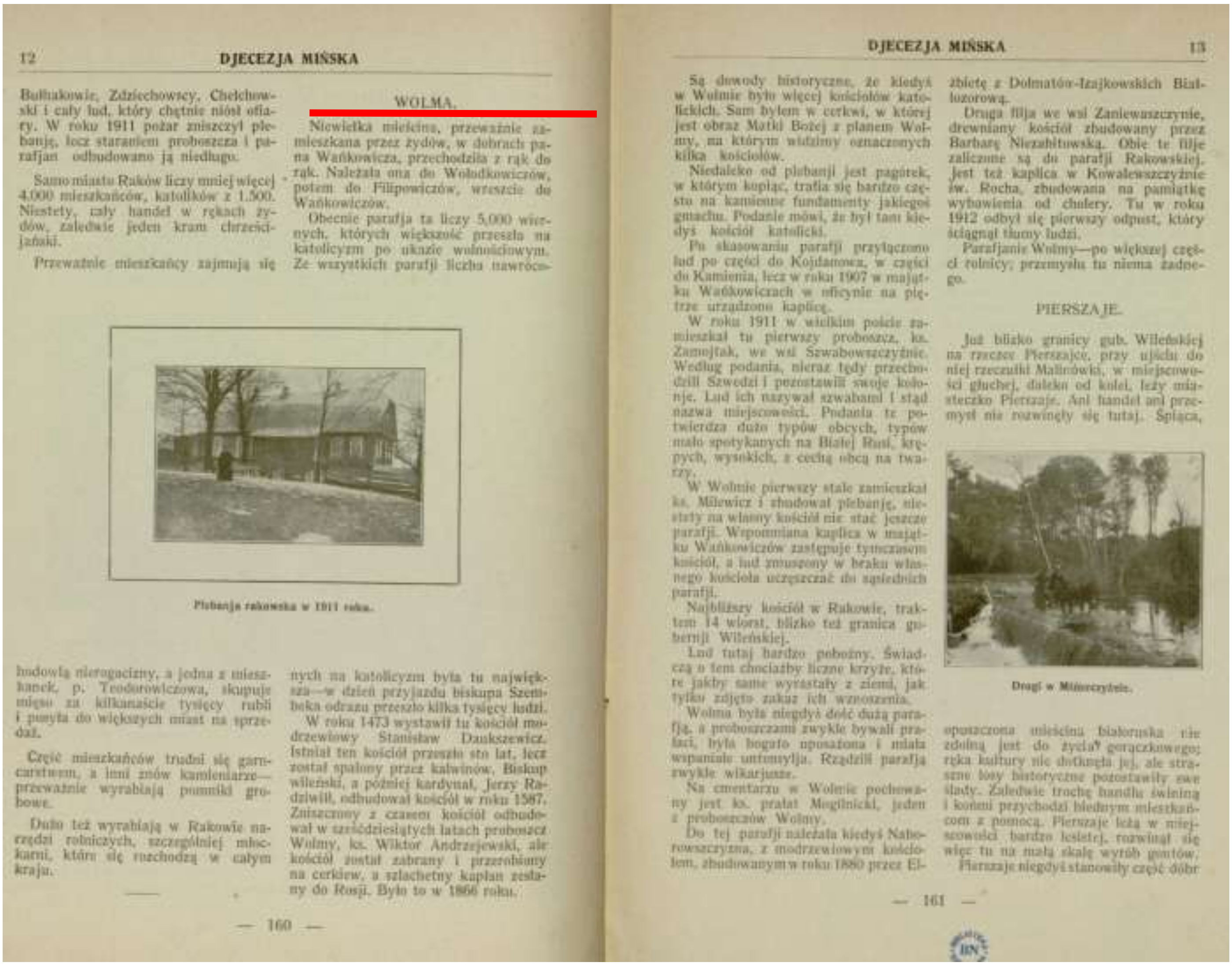

Bułhakowie, Zdziechowscy, Chełchowski i cały lud, który chętnie niósł ofiary. W roku 1911 pożar zniszczył plebanję, lecz staraniem proboszcza i parafjan odbudowano ją niedługo.

Samo miasto Raków liczy mniej więcej 4.000 mieszkańców, katolików z 1.500. Niestety, cały handel w rękach żydów, zaledwie jeden kram chrześcijański.

Przeważnie mieszkańcy zajmują się hodowlą nierogacizny, a jedna z mieszkanek, p. Teodorowiczowa, skupuje mięso za kilkanaście tysięcy rubli i posyła do większych miast na sprzedaż.

Część mieszkańców trudni się garncarstwem, a inni znów kamieniarze — przeważnie wyrabiają pomniki grobowe.

Dużo też wyrabiają w Rakowie narzędzi rolniczych, szczególniej sokolnikami, które się rozchodzą w całym kraju.

WOLMA.

Niewielka mieścina, przeważnie zamieszkana przez żydów, w dobrach pana Wańkowicza, przechodziła z rąk do rąk. Należała ona do Wołodkowiczów, potem do Filipowiczów, wreszcie do Wańkowiczów.

Obecnie parafja ta liczy 5,000 wiernych, których większość przeszła na katolicyzm po ukazie wolnościowym. Ze wszystkich parafji liczba nawróconych na katolicyzm była tu największa — w dzień przyjazdu biskupa Szembeka odrazu przeszło kilka tysięcy ludzi.

W roku 1473 wystawił tu kościół modrzewiowy Stanisław Daukszewicz. Istniał ten kościół przeszło sto lat, lecz został spalony przez kalwinów. Biskup wileński, a później kardynał, Jerzy Radziwiłł, odbudował kościół w roku 1587. Zniszczony z czasem kościół odbudował w sześćdziesiątych latach proboszcz Wolmy, ks. Wiktor Andrzejewski, ale kościół został zabrany i przerobiony na cerkiew, a szlachetny kapłan zesłany do Rosji. Było to w 1866 roku.

Plebanja rakowska w 1911 roku.

Są dowody historyczne, że kiedyś w Wolmie było więcej kościołów katolickich. Sam byłem w cerkwi, w której jest obraz Matki Bożej z planem Wolmy, na którym widzimy oznaczonych kilka kościołów.

Niedaleko od plebanji jest pagórek, w którym kopiąc, trafia się bardzo często na kamienne fundamenty jakiegoś gmachu. Podanie mówi, że był tam kiedyś kościół katolicki.

Po skasowaniu parafji przyłączono lud po części do Kojdanowa, w części do Kamienia, lecz w roku 1907 w majątku Wańkowiczach w oficynie na piętrze urządzono kaplicę.

W roku 1911 w wielkim pokoju zamieszkał tu pierwszy proboszcz, ks. Zamojtak, we wsi Szwabowszczyźnie. Według podania, nieraz tędy przechodzili Szwedzi i pozostawili swoje kolonje. Lud ich nazywał szwabami i stąd nazwa miejscowości. Podania te potwierdza dużo typów obcych, typów mało spotykanych na Białej Rusi, krępych, wysokich, z cechą obcą na twarzy.

W Wolmie pierwszy stale zamieszkał ks. Milewicz i zbudował plebanję, niestety na własny kościół nie stać jeszcze parafji. Wspomniana kaplica w majątku Wańkowiczów zastępuje tymczasem kościół, a lud zmuszony w braku własnego kościoła uczęszczać do sąsiednich parafji.

Najbliższy kościół w Rakowie, traktem 14 wiorst, blizko też granica gubernji Wileńskiej.

Lud tutaj bardzo pobożny. Świadczą o tem chociażby liczne krzyże, które jakby same wyrastały z ziemi, jak tylko zdjęto zakaz ich wznoszenia.

Wolma była niegdyś dość dużą parafją, a proboszczami zwykle bywali prałaci, była bogato uposażona i miała wspaniałe utensylja. Rządzili parafją zwykle wikarjusze.

Na cmentarzu w Wolmie pochowany jest ks. prałat Mogilnicki, jeden z proboszczów Wolmy.

Do tej parafji należała kiedyś Naborowszczyzna, z modrzewiowym kościołem, zbudowanym w roku 1880 przez Elżbietę z Dołmatów-Izajkowskich Białozorową.

Druga filja we wsi Zaniewszczyźnie, drewniany kościół zbudowany przez Barbarę Niezabitowską. Obie te filje zaliczone są do parafji Rakowskiej. Jest też kaplica w Kowalewszczyźnie św. Rocha, zbudowana na pamiątkę wybawienia od cholery. Tu w roku 1912 odbył się pierwszy odpust, który ściągnął tłumy ludzi.

Parafjanie Wolmy — po większej części rolnicy; przemysłu tu niema żadnego.

PIERSZAJE.

Już blizko granicy gub. Wileńskiej na rzeczce Pierszajce, przy ujściu do niej rzeczułki Malinówki, w miejscowości głuchej, daleko od kolei, leży miasteczko Pierszaje. Ani handel ani przemysł nie rozwinęły się tutaj. Śpiąca, opuszczona mieścina białoruska nie zdolną jest do życia gorączkowego; ręka kultury nie dotknęła jej, ale straszne losy historyczne pozostawiły swe ślady. Zaledwie trochę handlu świniną i końmi przychodzi biednym mieszkańcom z pomocą. Pierszaje leżą w miejscowości bardzo leśistej, rozwinął się więc tu na małą skalę wyrób gontów.

Pierszaje niegdyś stanowiły część dóbr

Drogi w Mińszczyźnie.

Артыкул пра валмянскую парафію і касцёл з кнігі

“Nasze kościoły: opis ilustrowany wszystkich kościołów i parafji znajdującychsię na obszarach dawnej Polski i ziemiach przyległych”

1913 года выдання

ДАДАТАК 2

— 103 —

boda 9, Smolewszczyzna 5, Suśnie 7, Średnie-Siolo 9, Wiala 8, Wojniłowszczyzna 4, Zadoroże 6, Zaprudzie 10.

Sąsiednie kościoły parafjalne: Iwieniec o 25 klm.

6. Pralniki. Dawny kościół parafjalny, na terenie obecnej parafji Iwienieckiej Św. Aleksego, murowany, zabrany przez prawosławnych w 1866 r., dotąd niezwrócony Kościołowi katolickiemu. Projektowane jest obecnie utworzenie rektoratu.

P. o. Rektora Ks. Kan. Walerjan Mackiewicz.

Liczba parafjan 382.

Urz. poczt. Iwieniec o 9 klm.; st. kol. Stołpce — 55.

Osiedla: Pralniki, Bojanowszczyzna, Cześniki, Djakowszczyzna, Hudy, Jakuciewo, Kijowczyk, Makasicze, Nowikowszczyzna, Padniewicze, Poleżajka, Polkowszczyzna, Staniewo, Tupalszczyzna, Zalesie, Zuje.

7. Wołma. Kościół parafjalny p. w. Wniebowzięcia N. M. P., ufundowany w 1584 r. przez księżnę Ogińską; odbudowany w 1667 r. po pożarze; w 1867 r. zabrany przez prawosławnych; w 1918 r. rewindykowany.

Odpusty zupełne w dni: Św. Jana Chrzciciela i Św. Rocha W.

Proboszcz Ks. Leopold Milewicz.

Liczba parafjan 2150.

Urz. poczt. na miejscu; stacje kol. Olechnowicze o 37 klm. i Stołpce — 50.

Артыкул пра Валмянскі касцёл з кнігі “Spis kosciolow i duchowienstwa diecezjii Pinskiej w r.p. 1933 i 1934” 1933 года выдання

ДАДАТАК 2

— 104 —

Organizacje (kościelne): Bractwo Najśw. Sakr., Koło Żyw. Róż.

Osiedla: Wołma m-ko, Wołma majątek 1 klm., Wołma kolonje 1, Antonowo 5, Antonowszczyzna 2 i pół, Bardzie 10, Białonowszczyzna 5 i pół, Bobrowniki 6, Butrymowszczyzna 7, Ciszkowszczyzna 9, Dubowo 8, Hałaburdy 7, Hołubowszczyzna 6, Hurnowszczyzna 8, Jankowce 2, Joachimowo 3, Leońce 3, Michalewszczyzna 4 i pół, Michałowo 3, Milciugi 10, Morgi 6, Niedźwiedziewszczyzna 9, Osinówka 6, Padzierycze 5, Parcyplon 3 i pół, Pięknepole 4 i pół, Pietysze 3, Puniszcze 4 i pół, Ratyńce 5, Rudziewszczyzna 5, Sieczkowszczyzna 7, Sieliszcze 4, Sudniki 6, Surcin 3, Synaszki 6, Szczepki 3, Świdowszczyzna pół, Teklipole 4, Wasilewszczyzna 4, Wołmeczka 4, Zahojno 6, Zaniewszczyzna 6, Zołotary 5, Zujówka pół, Żebrowszczyzna 4, Żytno 2 i pół.

Sąsiednie kościoły parafjalne: Iwieniec 15 klm., Rubieżewicze 28.

Powiat Stołpecki.

8. Chotów. Kościół parafjalny p. w. Najśw. Serca P. J., murowany, wybudowany przez p. Zofję NiezabytowsKą i innych parafjan w 1931 r.

Odpust zupełny w dzień Najśw. Serca P. J.

Proboszcz Ks. Józef Sochoń.

Wikarjusz wak.

Liczba parafjan ok. 3250.

Urz. poczt. Derewno k. Stołpców o 10 klm.; st. kol. Stołpce — 35 klm.

Organizacje: a) kościelne: III Zak. Św. Franc. 30 Kół Żyw. Róż., Bractwo Najśw. Sakr.; b) społeczne: Patronat Stow. Mł. Pol., 2 Stow. Mł. Pol., T-wo „Caritas".

Артыкул пра Валмянскі касцёл з кнігі“Spis kosciolow i duchowienstwa diecezjii Pinskiej w r.p. 1933 i 1934” 1933 года выдання

ДАДАТАК 3

Артыкул у газеце “Віленскі кур’ер” за 1909 год аб прымусовым пераводзе з каталіцызма ў праваслаўе жыхароў Валмяншчыны

"GoniecWileński" nr 145 zdnia 01.07.1909r.
ZpowiatumińskiegoWpowieciemińskim, liczącym 147.000 mieszkańcównaprzestrzeni 4.579 wiorstkwadratowych, poroku 1865 zabranonacerkwielubzamkniętokościołynastępujące: WMińsku. Kościół iklasztorBernardynów (dziś koszaryiarchiwumguberni), kościół iklasztorBernardynek (dziś cerkiewimonastyr), kościół iklasztorBenedyktynek (zamienionetakżenacerkiewimonastyr). Wpowiecie: kościołyparafialne: wCholawszczyźnie, Iwieńcu, Wołmie, Dubrowach, Zasławiu, Gródku, Rubiezewiczach, Stołpcach, Świeżniu, MikołajewszczyznieOgółemnaistniejącychwpowiecieparafii 16 - - skasowano 10. Słówparę ookolicznościach, towarzyszącychzamknięciuniektórychztychkościołów. Wołma (parafia) Parafiawołmiańska, jednaznajstarożytniejszychwkraju, bozaożonawwiekuXV-tym, liczyłaprzedpowstaniem 1863 roku 12.000 parafian, przeważnieludnościwiejskiejW 1866 r. gdysię zaczynałykasatykościołów, parafii, inawracaniaprzymusowe, doWołmyzjawiasię: sprawnikBohdanowicz, asesor (stanowy) – IłachowzRakowa, popidwiesotnieKozaków. Zwykłą „komisjamisjonarska”, siłą zbrojną poparta. Zwykłymteż rzeczypoczątkiem, ludnościkażą się zebrać wkancelariigminy.Starszyznagminydyktujenazwiska, którezapisują kolejno.Ten, októrymzapominaprzydyktowaniu, uważać możesię zaocalonego. Pozałatwieniuformalności – zaczynają się namowy.Obiecują Wołmianom, żegdyprzyjmą zdobrejwoliwiarę urzędową ,topodatkówpłacićniebędą. Czymożnasię oprzeć takiejobietnicy. Wołmiańscyparafianieodmawiają jednakstanowczo.Komisjadajeimczasdoamysłuikażesięzebraćponownienazajutrz. Gdyznówstanęliprzedkomisją, usłyszeliżesprawaskończona - ZapisaliśmyWasjesteścieprawosławni!... Odpowiedziałjednogłośnieprotesttłumu: - Myniechcemy !Myniechcemy !Niechcieliśmywczoraj, idziśniechcemy!... - Wczorajniechcieliściezdobrejwoli, otóżdziśzechcecie, gdyWaszmuszą ! ...WezwanoKozakówirozpoczęłasięegzekucja>Oporniejszychbitonahajkami.Nadto, zbitychnahajkamisadzanowlodowninalodzierozebranychdonagaitrzymanotakgodzin 6. Pokrwawejegzekucji, przystąpionodoobrządkureligijnego, mającegoostatecznieutwierdzić wnowejwierze.WłościaninowiKudryckiemuwybitoprzytejsposobnościdwazęby. Ostateczniekomisjadokonaładzieła.Kościółzabranonacerkiew, parafięskasowano, awiernychzaliczonourzędowniedowyznaniaprawosławnego. Dla „utrzymaniaspokoju” KozakówpozostawionowWołmieisąsiednichwioskach (wSkarabatowszczyźnieiinnych) Pozwolonoim „pohulać”, więcteżhulali, rznącdobytekmieszkańców, siekącnahajkamiwedleswegouznania.NależytuwymienićnazwiskoGrzegorzaKula,

jakojednegozoporniejszychizbardziejumęczonych. Anigwałty, aniegzekucjeniezdołałyniczdziałać.Faktycznieanijedenzparafianwołmiańskichniezmieniłwyznania.Przezlat 40 wiedlimęczeńskiżywotopornych, wciągłejwalce, wciągłychwybiegach ,wnieustannejtrosceozaspokojenieduchownychpotrzebiobowiązków. Najczęściejmusielisamisobieradzić, pozbawienibędącwszelkiejreligijnejpociechy. Itak: dziecichrzcilisamizwody Ślubydawałnajstarszy, najszanowniejszywewsi.Obrządektenprostyswąisurowąpowagąprzypominałdawnesłowiańskiezwyczaje, gdzieś wekrwirolniczegolududrzemiące.Starszystawałzastołem, naktórymstałkrzyżileżałabułkachleba, prastaryuświęconysymbol. Młodapara, trzymającwręcezapaloneświece, wymawiałauroczystesłowadozgonnejprzysięgi.Następniewyciągaliręcenadchlebem, astarzyuderzaliimwdłonie. Dawalikrzyż dopocałowaniaiceremoniaślubu „zaprigaworom”, byłaukończona. NajnieszczęśliwsibyliCi, którychbranodowojska, abranoniemalwszystkichmłodszych, jakonieposiadającychmetryk. Wwojskurazjeszczeprzechodzićmusielinawracanieprzymusowe. Zawitałwreszcierok 1905, aznimoswobodzenie, możnośćżycia, nowaera.Poukaziekwietniowym, wparafiiwołmińskiejstałsięfakthistorycznejwagi, faktjaskrawoilustrujący, jaksięprzyjęławiaranahajkamiwszczepiona.Otowcałejparafiitylkopopijegorodzinapozostaliprzywyznaniuprawosławnym.... Kościołaniezwróconojednak. Parafianieurządzilitymczasowąkaplicę, doktórejraznamiesiącdojeksiądzzRakowa.

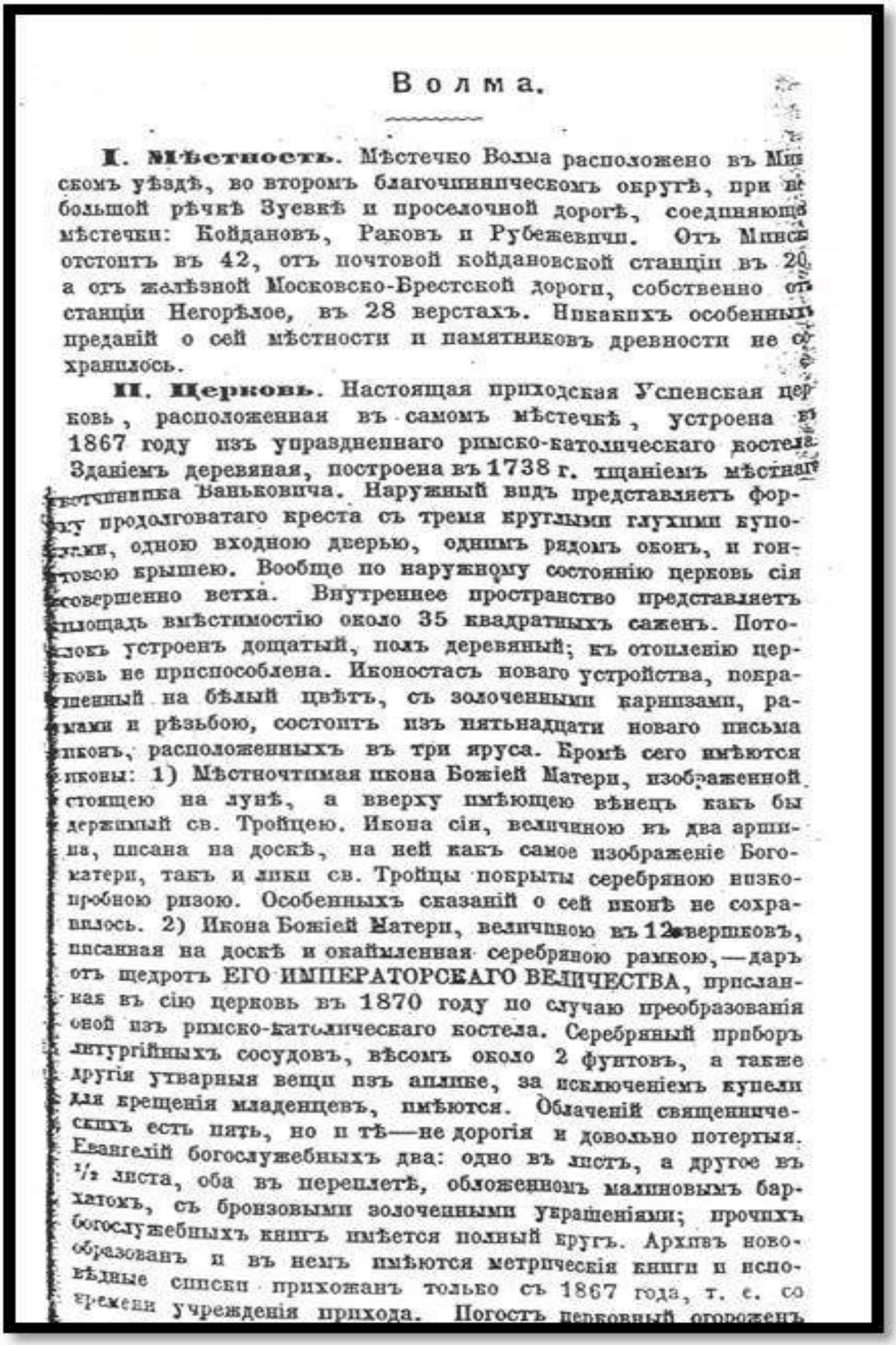

Волма.

I. Мѣстность. Мѣстечко Волма расположено въ Минскомъ уѣздѣ, во второмъ благочинническомъ округѣ, при небольшой рѣчкѣ Зуевкѣ и проселочной дорогѣ, соединяющей мѣстечки: Койдановъ, Раковъ и Рубежевичи. Отъ Минска отстоитъ въ 42, отъ почтовой койдановской станціи въ 20, а отъ желѣзной Московско-Брестской дороги, собственно отъ станціи Негорѣлое, въ 28 верстахъ. Никакихъ особенныхъ преданій о сей мѣстности и памятниковъ древности не сохранилось.

II. Церковь. Настоящая приходская Успенская церковь, расположенная въ самомъ мѣстечкѣ, устроена въ 1867 году изъ упраздненнаго римско-католическаго костела. Зданіемъ деревянная, построена въ 1738 г. тщаніемъ мѣстнаго вотчинника Ваньковича. Наружный видъ представляетъ форму продолговатаго креста съ тремя круглыми глухими куполами, одною входною дверью, однимъ рядомъ оконъ, и гонтовою крышею. Вообще по наружному состоянію церковь сія совершенно ветха. Внутреннее пространство представляетъ площадь вмѣстимостію около 35 квадратныхъ саженъ. Потолокъ устроенъ дощатый, полъ деревянный; къ отопленію церковь не приспособлена. Иконостасъ новаго устройства, покрашенный на бѣлый цвѣтъ, съ золоченными карнизами, рамами и рѣзьбою, состоитъ изъ пятнадцати новаго письма иконъ, расположенныхъ въ три яруса. Кромѣ сего имѣются иконы: 1) Мѣстночтимая икона Божіей Матери, изображенной стоящею на лунѣ, а вверху имѣющею вѣнецъ какъ бы держимый св. Троицею. Икона сія, величиною въ два аршина, писана на доскѣ, на ней какъ самое изображеніе Богоматери, такъ и лики св. Троицы покрыты серебряною низкопробною ризою. Особенныхъ сказаній о сей иконѣ не сохранилось. 2) Икона Божіей Матери, величиною въ 12 вершковъ, писанная на доскѣ и окаймленная серебряною рамкою,—даръ отъ щедротъ ЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА, присланная въ сію церковь въ 1870 году по случаю преобразованія оной изъ римско-католическаго костела. Серебряный приборъ литургійныхъ сосудовъ, вѣсомъ около 2 фунтовъ, а также другія утварныя вещи изъ аплике, за исключеніемъ купели для крещенія младенцевъ, имѣются. Облаченій священническихъ есть пять, но и тѣ—не дорогія и довольно потертыя. Евангелій богослужебныхъ два: одно въ листъ, а другое въ 1/2 листа, оба въ переплетѣ, обложенномъ малиновымъ бархатомъ, съ бронзовыми золоченными украшеніями; прочихъ богослужебныхъ книгъ имѣется полный кругъ. Архивъ новообразованъ и въ немъ имѣются метрическія книги и исповѣдные списки прихожанъ только съ 1867 года, т. е. со времени учрежденія прихода. Погостъ церковный огороженъ

Апісанне царквы в.Волма ў кнізе “Описание церквей и приходов Минской епархии. Минский уезд”, 1878 год

Матэрыялы з фондаў Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі

простою оградою, устроенною изъ кольевъ. Колокольня устр
ена отдѣльно отъ церкви, въ ней имѣется пять колоколо
вѣсомъ въ $2^1/_2$, $1^1/_2$, 1 пудъ, 30 и 30 фун. Въ прихо
имѣется пять кладбищъ и одна, въ деревнѣ Глушицах
кладбищенская церковь.

III. Приходъ. Въ составъ прихода входятъ пятьдеся
семь малыхъ селеній, такъ называемыхъ застѣнковъ, и
хуторовъ, изъ коихъ самый дальній отстоитъ въ 14 верстах
Прихожанъ числится мужескаго пола 1,086, а женскаго 1,11
душъ; всѣ они крестьянскаго сословія, занимаются толь
земледѣліемъ; въ религіозно-нравственномъ отношеніи, как
новоприсоединившіеся, въ большинствѣ, изъ католичества в
православіе и при томъ въ недавнее время, не вполнѣ ещ
усвоили себѣ обязанности, налагаемыя православною церкові
и потому являются иногда неусердными и невнимательны
къ храму и требованіямъ св. вѣры. Изъ молитвословій на
болѣе развиты: совершеніе крестныхъ ходовъ по селеніям
служеніе по временамъ заздравныхъ и заупокойныхъ литург
и приглашеніе священника для освященія своихъ домовъ.

IV. Причтъ. При сей церкви по штату положе
настоятель и псаломщикъ. Настоятелемъ состоитъ священни
Константинъ Новицкій, изъ окончившихъ курсъ семинарі
священствуетъ съ 1875 года. И. д. псаломщика Никол
Радзивиновичъ, въ должности съ 1867 года.

V. Владѣнія церкви и причта. Церковна
дохода въ теченіи года поступаетъ не болѣе 30 рубле
Причтъ кромѣ штатнаго жалованья пользуется церковны
помѣщеніемъ и земельнымъ участкомъ, состоящимъ изъ
десятинъ усадебной земли, 36 пахатной и 12 сѣнокосно
при двухъ десятинахъ лѣса. Земля сія расположена въ двух
участкахъ, изъ коихъ, одинъ находится при самомъ мѣстечк
а другой въ нѣкоторомъ отдаленіи. Планъ на церковную зем
имѣется. Усадьба причта расположена при церкви, изъ стр
еній имѣются домъ, амбаръ, сѣновалъ, конюшня, возовня и
три скотскихъ сарая. Всѣ сіи строенія нуждаются въ капи-
тальной и неотлагательной ремонтировкѣ; впрочемъ, по про-
изведенному учрежденною коммиссіею осмотру состоялось уже
предположеніе, какъ объ исправленіи сихъ строеній, такъ и
о возведеніи новаго хлѣбнаго сарая для священника и всѣхъ
строеній для причетника.

VI. Церковныя и приходскія учрежденія.
Въ приходѣ существуетъ церковно-приходское попечительство
и одно штатное народное училище; процентъ грамотности
между прихожанами достигаетъ до 10%. Богадѣльни нѣтъ.

Апісанне царквы в.Волма ў кнізе “Описание церквей и приходов Минской епархии. Минский уезд”, 1878 год

Матэрыялы з фондаў Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі

ДАДАТАК 5

Галоўнае архіўнае ўпраўленне
пры Савеце Міністраў БССР
ЦЭНТРАЛЬНЫ
ДЗЯРЖАЎНЫ ГІСТАРЫЧНЫ
АРХІЎ БЕЛАРУСКАЙ ССР

Главное архивное управление
при Совете Министров БССР
ЦЕНТРАЛЬНЫЙ
ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ИСТОРИЧЕСКИЙ
АРХИВ БЕЛОРУССКОЙ ССР

АРХИВНАЯ СПРАВКА

220038, Минск, ул. Козлова, 26.
Тел. 36-11-76

28.07.87 № 4-5/206

На №

О наличии сведений

222374, Минская обл.,
Дзержинский р-н, д.Волма
Средняя школа

2

уезда. (ф.299,оп.I,д.875,лл.382-382об)

В архивном фонде "Минское губернское по крестьянским делам присутствие" в ведомости об училищах и школах по Минскому уезду за 1867 г. значится Волмянская начальная школа, в которой обучалось 57 учеников. Школа находилась в наемном помещении (ф.242,оп.2, д.IOIO,л.7об)

Примечание: фотокопии документов архив не изготавливает.

Н.М.Судиловский
А.К.Голубович

исп.Ковалева

Інфармацыя аб навучанні на тэрыторыі Волмы

Матэрыялы з фондаў Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі

ДАДАТАК 6

1883 года
января 28 дня

Прежде всего испытывались все три отличниц по Закону БожIю. Въ I отд. спрашивались требования молитвы съ краткимъ объясненiемъ , по жити о Пресвятой Троице, во II - пересказъ событий изъ священной истории ветхого Завета и во III - пересказ событий изъ священной истории нового заветъта. После сего непосредственно был произведен диктант во II и III отделениях. Затем после пятнадцатиминутного антракта, ученики под моим руководством пели святые песни. По окончанiи пения г.Инспектор приступил к испытанию всех трех отделений по всем остальным предметам училищного курса...

Рапарт ад 23 студзеня 1883 года інспектара Мінскай Дырэкцыі народных вучылішчаў, які праводзіў рэвізію Валмянскага вучылішча

Матэрыялы з фондаў Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі

ДАДАТАК 7

Малюнак касцёла Святога Яна (выгляд пачатка 20 ст.).
(дыплом II ступені рэспубліканскага конкурса
дэкаратыўна-прыкладной творчасці)
Аўтар: Валента Лізавета

ДАДАТАК 7

Ікона Святой Агаты, з выявай касцёла Святога Яна на ёй
(змешчана ў касцёле Святога Яна).

Мастак Валента Ігар Мітрафанавіч, член Саюза мастакоў Рэспублікі Беларусь, настаўнік Валмянскага ВПК

ДАДАТАК 7

Ікона Святога Антонія, з выявай касцёла Святога Яна на ёй
(змешчана ў касцёле Святога Яна).
Мастак Валента Ігар Мітрафанавіч, член Саюза мастакоў Рэспублікі Беларусь, настаўнік Валмянскага ВПК

Wezwanie
Najświętszej Panny Maryi w pokusach.

O Pani moja! o Matko moja! Pomnij, że jestem Twoim! Ocal mię, broń mię, jako rzeczy i własności swojej.

40 dni odpustu za każdym razem, gdy kto w pokusach zostając z sercem przynajmniej skruszonem i pobożnie odmówi. (Pius IX. 5 sierpnia 1851.)

Абразік Найсвеншай Панны Марыі, 1851 год

[illegible]LITWA

Pomnij, o [illegible] Panno Marjo [illegible] nie słyszano [illegible] by kto [illegible] uciekający [illegible] Twoja [illegible] błagając [illegible] Twoja pomoc i żebrzący [illegible] został od [illegible] kiedy [illegible]onym. Ta ufnością [illegible] Panno nad Pannami, o Matko [illegible] Ciebie biegnę [illegible] przychodzę jako [illegible] stawam przed [illegible] chciej Matko Słowa [illegible] gardzić prośbami [illegible] usłysz je łaskawie i wysłuchaj. Amen.

L. 13599/32

Pozwalamy drukować
Z Książęcej Metropolitalnej Kurji
Kraków, dnia 28/12. 1932.
† Adam Stefan
Książę Arcybiskup

Абразік найсвяцейшай
Марыі Остра Брамскай,
28.12.1932

Матэрыялы з архіва касцёла Святога Яна вёскі Волма

ДАДАТАК 8

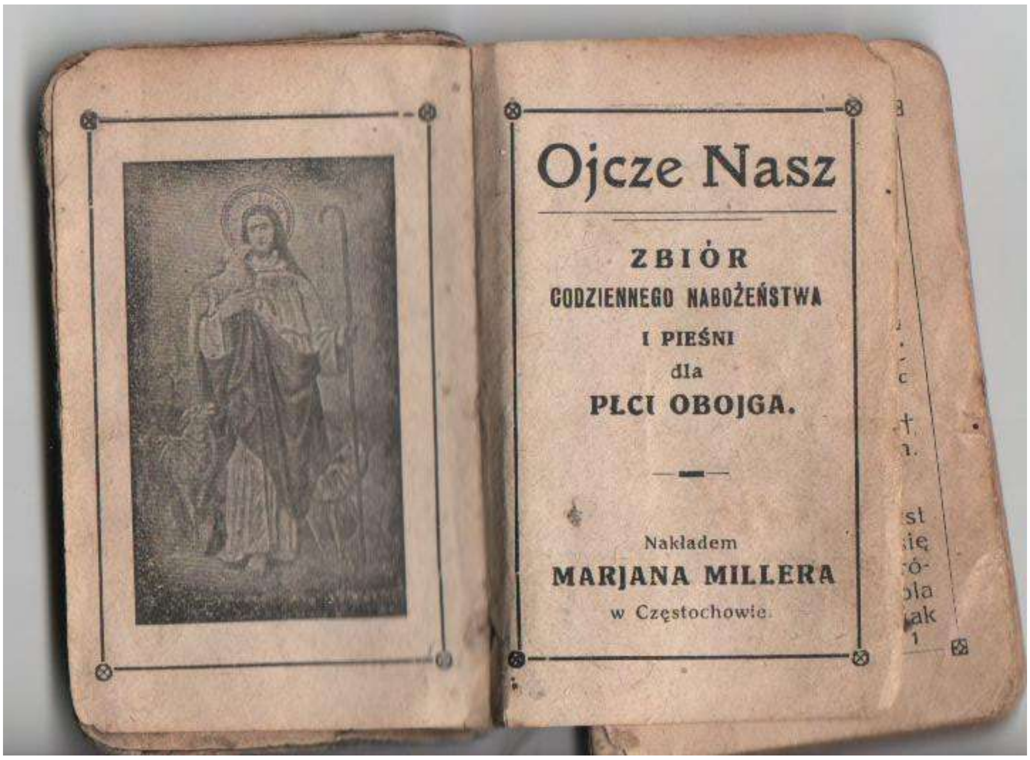

Ojcze Nasz

ZBIÓR
CODZIENNEGO NABOŻEŃSTWA
I PIEŚNI
dla
PŁCI OBOJGA.

Nakładem
MARJANA MILLERA
w Częstochowie.

NIHIL OBSTAT
P. Pius Przeździecki.

Nr. 3497.
IMPRIMATUR.
Częstochoviae, 31 octobris 1927.
Vicarius Generalis Fr. Mirecki.
Secr. Dr. Stanislaus Zając.

Drukarnia „UDZIAŁOWA"
w Częstochowie.

KRÓTKIE ZEBRANIE NAUKI KATOLICKIEJ.

Znak krzyża świętego.

Znak krzyża świętego czyni się tak: prawą ręką dotykamy czoła, piersi, lewego, a nakoniec prawego ramienia, wymawiając przytem słowa:

W Imię Ojca † i Syna † i Ducha świętego. † Amen.

• Modlitwa Pańska.

Ojcze nasz, któryś jest w niebiesiech! Święć się Imię Twoje, przyjdź królestwo Twoje; — bądź wola Twoja, jako w niebie, tak

1

Ксёнджачка (малітоўнік) “OJCZENASZ”, 1927 год

Матэрыялы з архіва касцёла Святога Яна вёскі Волма

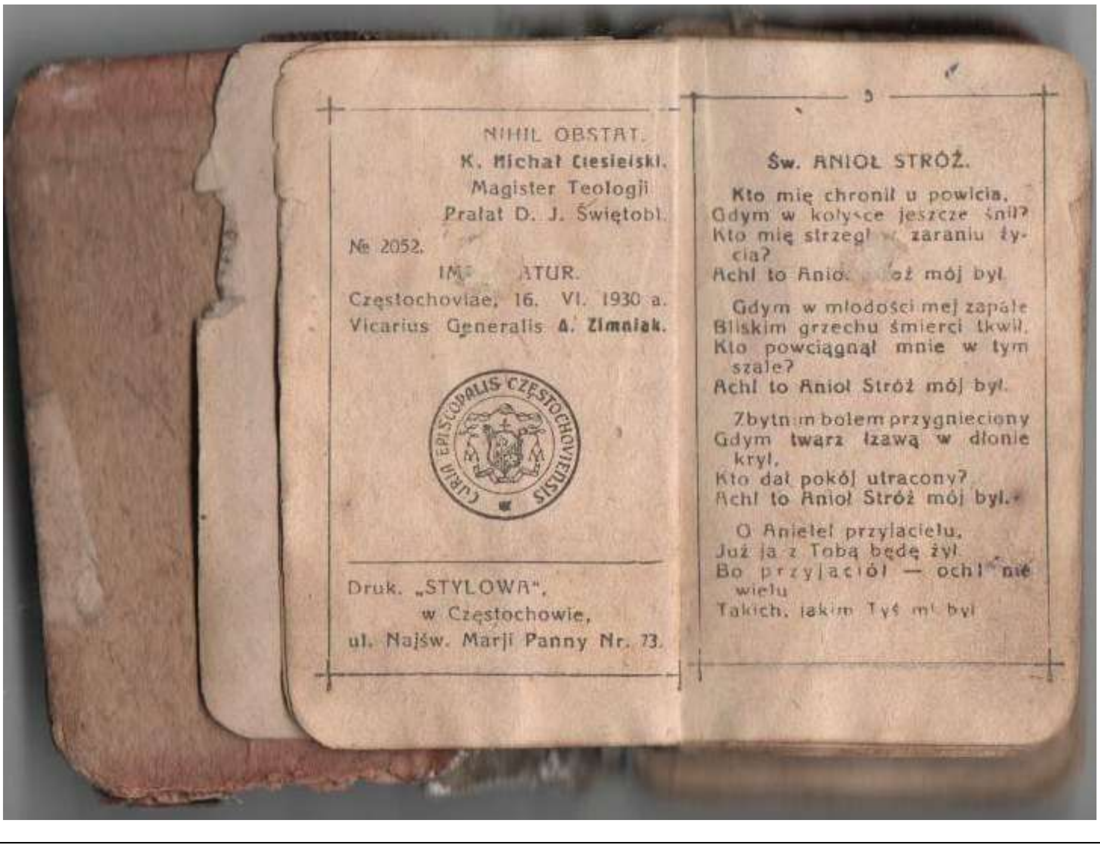

Ксёнджачка (малітоўнік) “OJCZENASZ”, 1930 год
Матэрыялы з архіва касцёла Святога Яна вёскі Волма

ДАДАТАК 9

Мясцовая святыня і духоўная заступніца – ікона Святога Роха

Беларуская вёска беражліва захоўвае свае традыцыі і звычаі. Народныя абрады перадаюцца з пакалення ў пакаленне і застаюцца ў памяці кожнага чалавека. Асабліва цікавым з'яўляецца мясцовы культурна-рэлігійны абрад Святога Роха, які адзначаецца ў нас кожны год 16 жніўня і з'яўляецца адным з асноўных у гадавым коле святаў нашага наваколля.

Якая ж гісторыя гэтага абрада? Мы накіраваліся ў вёску Кавальцы, заходзім у дом Лінгвіновіч. Яна нас гасцінна сустракае і расказвае:

Святы Рох жыў у чацвёртым стагоддзі, быў выхадцам з багатай сям'і і высокаадукаваным чалавекам. Пасля смерці свайго бацькі, ён усю сваю маёмасць прадаў і аддаў бедным людзям. У той час лютавалі цяжкія хваробы, ад якіх паміралі людзі. Рох вырашыў адправіцца ў падарожжа ў Рым, а па дарозе туды ён лячыў хворых людзей і праславіўся як вялікі лекар. У Рыме ён наведаў бальніцу і таксама там вылечваў людзей. Але многія сумняваліся ў яго цудадзейных здольнасцях. Яны пыталі, хто такі Рох, як ён лечыць народ. У гэтай жа бальніцы Рох сам захварэў на праказу. Яго ў цяжкім стане вывезлі ў лес і там пакінулі. Ён ляжаў у непрытомным стане доўгі час. Але аднойчы невядома адкуль каля яго з'явіўся сабака, які прынёс яму кавалак хлеба. А пасля гэты сабака пачаў лізаць раны чалавека, якія паступова загойваліся. Такім чынам Рох стаў на ногі і зноў пачаў лячыць людзей. Тады яго зняволілі і пасадзілі ў турму, дзе ён прабыў 6 гадоў і там памёр. Калі Роха хавалі, ад яго зыходзіў такі прыемны пах, што нават пчолы садзіліся на яго мёртвае цела.

Мошчы яго доўгі час заставаліся нятленнымі, і іх перанеслі ў Рым. Тады Рох быў прылічаны ў лік Святых.

З таго часу Святы Рох з'яўляецца заступнікам людзей ад цяжкіх хваробаў, бедаў і пажараў, а таксама апекуном асуджаных і медыцынскіх работнікаў. Лічыцца, што іконы з выявай Святога Роха і малітвы, звернутыя да яго, дапамагаюць людзям змагацца з рознымі хваробамі і бедамі. Адна з такіх ікон ёсць і ў нашай мясцовасці. Па словах мясцовай жыхаркі в. Волма Голуб А.Д., недалёка ад вёскі Кавальцы быў маёнтак Яхімова, якім валодала пані Свідава. Людзі з Кавальцоў наймаліся да яе на работу. А ў той час лютавала хвароба халера, ад якой людзі паміралі нават у полі, калі працавалі ў гаспадыні. Тады пані Свідава вырашыла паехаць у Рым і купіць ікону Святога Роха. Гэта было ў 1812 годзе. У канцы вёскі Кавальцы за адзін дзень пабудавалі капліцу, дзе і змясцілі ікону. Як сцвярджаюць, пасля гэтага халера адступіла, і людзі больш не паміралі. Пры Савецкай уладзе капліцу разбурылі, але жанчынам удалося выратаваць ікону Святога Роха і схаваць у доме, дзе жыў сляпы чалавек.

Калі памерлі жыхары гэтага дома, ікону перанеслі ў другі дом, дзе яна знаходзілася каля 50 гадоў. Пасля ікона захоўвалася, ад чужых вачэй, у Мурашка Леаніды, якая не аддавала ікону нікому, нягледзячы па патрабаванні ўлад. Ікону заклейвалі пад шпалеры, хавалі пад ложак, каб яе ніхто не забраў. Абраз удалося захаваць да нашых дзён. Зараз ікона Святога Роха знаходзіцца ў Леанец Марыі, яна стаіць у хаце на шаноўным месцы – у “чырвоным” куце.

На іконе адлюстраваны Святы Рох з ранай на назе і сабакам каля ног на фоне прыроды.

Кожны год 16 жніўня праходзяць фэсты ў гонар Святога Роха, ікону з крэстным ходам нясуць у вёску Волма ў касцёл Святога Яна. На гэта свята збіраецца мноства людзей не толькі з нашай мясцовасці, але і ўсёй вобласці. Абрад вынасу іконы строга рэгламентаваны і выконваецца з пакалення ў пакаленне. Ён уключае:

Жыхары ўсёй вёскі Кавальцы збіраюцца каля таго дома, дзе захоўваецца ікона. У доме яе ўпрыгожваюць вянком з зеляні берлінцу і розных кветак . Пасля ікону з малітвамі і святымі песнямі людзі выносяць з хаты, і ўсю вёску, кожны двор абносяць з іконай. Затым усёй працэсіяй ікону Святога Роха разам з іконамі Ісуса Хрыста і Маці Божай нясуць у вёску Волма, пры гэтым спяваючы святыя песні. Шлях вернікаў праходзіць па краю ўзлеска, беразе прыгожага возера, міма могілак і па галоўнай вуліцы вёскі Волма да касцёла.

З касцёла Святога Яна насустрач ім выходзяць ксёндз і веручыя. Людзі абраз Святога Роха заносяць у касцёл і ставяць каля алтара. Потым у касцёле ідзе літургія і імша. Пасля літургіі ікону выносяць з касцёла, праходзяць з ёй з крэсным ходам вакол храма.

Вялікая колькасць веруючых, якія з’язджаюцца на гэта свята з усіх куткоў Беларусі і замежжа, з працэсіяй абыходзяць касцёл Святога Яна. Пасля крэснага хода людзі, якія трымаюць абраз Святога Роха, прыпыняюцца каля крыжа; і ўсе, хто прыйшоў на свята, падыходзяць да іконы, дакранаюцца рукамі да яе, цалуюць, кладуць ахвярныя грошы і праходзяць пад іконай, з верай, што Святы Рох вылечыць іх ад фізічных і душэўных хваробаў. Калі ўсе пройдуць пад іконай, жыхары Кавальцоў зноў-такі працэсіяй нясуць ікону назад у сваю вёску. І з малітвамі і святымі песнямі заносяць яе у дом, дзе яна захоўваецца, ставяць у “чырвоны” кут.